

SÕDUR

SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK

P. LUTTEIN

48

Vastutav toimetaja kol.-leitn. **V. KÜLAOTS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:
Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

S I S U S T I K:

23. november 1918. a.

Lääs ja ida. *Ho.*

Mõtteid liidurahva suurest pidupäevast. *A. La—*
15 aastat Leedu armee taassünnist.

Kaitseväge elu:

1. soomusrongi rügemendi 15. aastapäevaks.
—i.
- Üksik lennuväedivisjon nr. 1. 15-aastane.
Kindral J. Tõrvandi juubelist.

Res. kv. am. A. Jürvetson 50-aastane.

Taktika alalt:

Taktikaline ülesanne nr. 2. Täiendav olukord g-ala lahendamiseks.

Meie ohvitserkonna seltskondlikust läbikäimisest.

Tagavaraväe allohvitseride vabatahtlik õppetöö ja selle hindamine Prantsusmaal. *Lex.*

Sõjakirjandus.

Sport.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekandmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643, või maksta kohalisse postiasutusse toimetuse posti jooksvale arvele nr. 330.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKAIK

Nr. 48 — 2.12.33

28. november 1918. a.

Iga rahva ajaloos on helgeid ja tumedaid tähtpäevi. Esimesed on väärt, et neid alaliselt jäädvustada järgnevate põlvete mälestuses, teised, õnnelikumate aegade tulles, piütakse unustada ja maha kustutada rahva teadvusest.

Kui rahvaste ajalooline areng üsna reeglipäraselt elab üle tõusu ja mõõna ajajärke, siis sõjalised sündmused harilikult märgivad nende perioodide algust või lõppu, eraldades ühte teisest. Ägeda, lühikese kriisitaolise nähtena sõda rahvaste elus tundub mingi prooviajastuna, kus halastamatuil võitluseväljadel ajaloolisele vaekausile heidetakse rahvaste hingelised, füüsilised ja sotsiaalsed voorused ja nõrkused. Otsuses peab seiguma, missuguse koha oldakse väärt omama teiste rahvaste peres. Mõnekuiste võitluste keerisesse nagu tulipunkti koondub sõjas rahva sajandeid kestnud areng. Nende tulemusena määratakse ära ta tulevik võib olla jällegi paljuiks aastakümneiks ja sajandeiks.

1918. a. segaste sündmuste foonil 28. novembri tähtsust Eesti rahva ajaloos peame hindama ülaftoodud mõtete vaigustusel.

28. november meie minevikus tähistab kahtlemata nende sündmuste algust, mis läbi Vabadussõja heroilise ajastu viis meid vastu suurele tõusuperioodile, iseseisva Eesti riikluse näol. Küll tähendas Vabadussõdagi meile rasket prooviaega, kus pidime maailmale tõestama oma elujõulisuse. Küll kujunesid, tekkinud olukorra paratamatul sunnil, 28. novembriga seotud ja temale vahetult järgnevad sündmused Eestilegi kohutavaks kriisi hetkeks, tõeliseks Kolgata teeks, mis meid viis üsna lähedale hukkumisele. Kuid rahva moraalne ja füüsiline tugevus selles väljendubki, et ta võidukalt suudab tulla välja ka kõige raskemast olukorrast. Vabadussõja sangarlik vaim selles seisabki, et ta suutis ehitada üles vägevad võidusambad seal, kus esialgsed eeldused selleks näisid täielikult puuduvat. Eesti rahva minevikus enne 28. nov. 1918 oli koguni vähe hetkeid, kus ta end sai väljendada võimsalt ja hoogsalt ühise tervikulise rahvana. Vabadussõda liitis meid jälle kord kokku üheks jõuliseks ühikuks. Eriti 28. novembrile vahetult järgnevad sündmused raske taandumise näol näivad meile nagu mingi suure ajaloolise puhastustulena, kus meie rahva elava keha küljest heideti kõrvale kõik see kõlbmatu element, mis edaspidi võis takistada ta normaalset arengut.

Vabadussõja 15. aasta algupäeva, 28. novembrit 1918, võib erilise uhkuse- ja rahuldustundega tuletada meelde Eesti Kaitsevägi, eesotsas oma juhtkonnaga. Kui sõda k a n n a b kogu rahvas, siis teda teostab riigi relvastatud jõud, milleks Vabadussõjas oli meie kaitsevägi, ehk nagu teda tol ajal nimetati r a h v a v ä g i. Rahvaväe puudumine novembris 1918 oli Vabadussõja üks tähtsamaid põhjusi. Rahvaväe kiire organiseerimine ja võidukas tegevus sundis vastase lõpetama sõjategevuse viivitamatult.

Tugevaima rahu pandina seisab kaitsevägi praegugi valvel oma kodumaa piiridel. Oma võiduka mineviku — Vabadussõja — 15. aasta algupäeva lävel ta tuletab erilise tänutundega meelde kangelaslikku r a h v a v ä g e ja ta juhte, eesotsas oma armastatud ja lugupeetud ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga.

Lääs ja ida.

„Lääs on lääsi ja ida on ida ning nemad ei kohtu ialgi“ — ütles üks idamaa parimaid tundjaid Rudyard Kipling.

Ida ja lääsi ei mõista teineteist. Ida ja lääne inimene erinevad mitte ainult väliselt, vaid veel enam hingeliselt teineteisest nii tunduvalt, et idamaalane jääb meile ka siis võõrolluseks, kui ta on siin viibinud mitu põlve.

Kuid ometi sõitis Litvinov Washingtoni ja valitseb üldarvamise, et peasundjaks on siin ida.

Kuigi lääsi ja ida ei mõista teineteist, on neil alati olnud teineteisega palju tegemist. Ja tundub, nagu tuleks nendel nüüd teineteisega rohkem tegemist kui olnud kunagi varem.

Aastasade eest, kui elasid Attila, Tšingiskahn ja Timur-lenk, valmistas ida läänele otse kohutavat hirmu. Siis tulid jälle ajad kus ida vaibus jõuetusse ja näis, nagu ei pääseks ta ialgi lääne raskest survest.

Kuid ometi muutus vähehaaval olukord ning juba hakati kõnelema — esiotsa küll kaunis tagasihoidlikult — „kollasest hädaohust“. Ja siis tõstis Maailmasõda idamaa rahvaste iseteadvust ennenägematul määral, paljastades nendele ühtlasi lääne rahvaste mitmeid suuri nõrkusi.

Nüüd suudab hirm kollase hädaohu eest toime saata selle, milleks olid muud tegurid liiga nõrgad. Ta suudab panna otsima lähenemise teid ja kokkuleppe võimalusi sellised teravad vastased, nagu on meie päevil Venemaa ja Põhja-Ameerika.

„Tuleb kahetseda“ — kirjutas hiljuti ühe suurriigi president Roosevelt teise suurriigi presidendile Kalininile — „et meie suuril rahvail, kelle vahel on valitsenud õnnelik sõprus juba poolteistsada aastat, nüüdisajal puuduvad tegelikud abinõud vahenditute suhete ülalpidamiseks. Raskused, mis on tekitanud sellise ebaloomuliku seisukorra, on tõsised, aga ma ei pea nende selgitamist võimatuks ja nad võidakse kõrvaldada vaid avameelse ja sõbraliku nõupidamise teel. Kui Teie olete samal arvamisel, võtan meelega vastu Teie esindaja, keda Teie valite minuga isiklikult läbi rääkima kõigist meie maade vahel lahtiseist küsimusist. Sellisest läbirääkimisest osavõtt ei seo loomulikult kumbagi maad nende tulevases politikas, ta osutaks aga õiglast soovi asju rahuldavalt korraldada. Loodan, et selline nõupidamine

annab tulemusi, mis on kasulikud kummalgi maale.“

Kalinin vastas: „Loomuvastane seisukord, mida Teie mainite, ei mõju halvasti mitte ainult mõlematele asjaomastele maadele, vaid üldisele rahvusvahelisele seisukorrale, suurendades ärevust, mis raskendab üldise rahu kindlustamistööd ja tõstab tuult rahu rikkuda püüdvate jõudude purjis. Võtan rõõmuga vastu Teie ettepaneku saata Nõukogude-Vene valitsuse esindaja Ühendriikidesse läbirääkima Teiega küsimusist, mis puudutavad meie mõlemate maid.“

Vene ja Ühendriikide lähenemise püüded on tingitud kahtlemata osalt mõlemate maade suurist majanduslikest raskusist. Kuid ei saa seejuures lasta silmist, et ka nende majanduslike raskusi suurendab tunduvalt, eriti Ameerika omi, sama „kollane hädaohu“, mis hoiab hirmul mõlemaid ka poliitiliselt — Jaapani terav võistlus.

Venemaa majanduslik kaugeltki mitte hiilgav seisukord on tuntud. Ei suuda tuua siin palju parandust ka käesoleva aasta hea lõikus. Majandussüsteem ise, kui ta üldse on õige isegi Venemaa tarvis, ei ole esiotsa lasknud saada venelast majanduslikult rahuldavale järjele.

Ühendriikide väliskaubandus on kahe viimase aasta kestes langenud poole võrra. Iseäranis raske on põllumajanduse seisukord. Farmerid seletavad, et Ameerika tööstus saab hädapärast hakkama siseturugagi — kuigi töötute arvu loetakse Ühendriikides ikka veel mitme miljoni peale. Suvel arvati olevat Ameerikas vähemalt 14 miljonit töötut. Nüüd on seisukord küll veidi paranenud, aga ometi mitte nii palju, et tööpuuduse mure hakkaks kaduma. Põllumajandus aga vajab tingimata välisturge. Kuna tööstustoodete hinnad on mitmekesiste riiklike toetuste varal tunduvalt tõusnud, ei saa seda öelda põllutoodete kohta. Tööstussaaduste hinnatõus on riisunud põllumehelt viimase eluvõimaluse.

Loodetakse, et normaalsete suhete loomine Venemaa ja Põhja-Ameerika vahel aitab mõlemate maade majanduselu ergutada. Venemaa vajab väga palju igasuguseid aineid. Ainukeseks hädaks on asjaolu, et tal puudub raha, millega maksta. Aga loodetakse Ameerika suurte krediitide peale ja osalt tahetakse tasuda toorainetega.

Kuigi Venemaa on eeskätt viljakasvataja maa, arvavad ameeriklased siiski, et nad

saaksid vene turule mahutada ka mõningaid põllutooteid.

Kuid suurimaks jõuks, mis ajab otsima venelasi ja ameeriklasi koostöö võimaksi, on ikkagi järjest kasvav Jaapani tugevus.

Jaapan tungib Aasia mandril pikkamisi, aga järjekindlalt edasi. Lähemal kui arvatakse, võib olla aeg, kus ta tõrjub venelased Vaikse ookeani rannikult täiesti tagasi.

Esiotsa valitseb küll Jaapani ja Hiina vahel kõva vaen, aga see vaen võib aja kestes kustuda, nagu vaen on varemgi mitte harva kustunud rahvaste vahel, kes olnud vastastiku äärmiselt vaenulised.

Igatahes kardavad venelased, et jaapanlased püüavad sobitada hiinlasiga sõprust. Jaapani saadiku Arijoši hiljutist käiku Nankingis, Pekingis, Tientsinis ja Tsinanis peetakse vene ringkonnis just katseks sobitada kokkulepet Jaapani ja Hiina vahel. Hiina lehed täiendavad seda teadet ja jutustavad, et Arijoši kavatsesvat tulla veel kord Pekingisse koos Jaapani Kvantungi armee juhatajaga, et pidada nõu raudteeliikumise jaluleseadmiseks Hiina ja Mandžuuria vahel. Ühtlasi võetavat ka mõned muud tähtsamad küsimused harutusele.

Kui jaapanlastel tõesti õnnestuks pehmenendada vahekorra teravust hiinlastega, siis oleks see nendele kaunis suureks võiduks ja nad saaksid vabamad käed Venemaa vastu.

Kuid ka Venemaa püüab teha oma seisukorra kindlustamiseks nii palju kui ta jäksab. Kõigi oma lääne- ja lõunapoolsete naabritega on ta sõlminud mittekallaletungi lepingud. Vahekord Prantsusmaaga on samuti tunduvalt paranenud, millele ei ole mitte vähe kaasa mõjunud Saksamaa nüüdisaja politika. Erilist tähelepanu väärrib Vene ja Poola sõpruse hooline areng. Siingi ei sünni midagi paljalt tunnete pärast, vaid kõigi ühenduse- ja sõprusosaliste reaalsete huvide pärast, kus mitte väikest osa ei etenda majanduslikud huvid.

Ei ole kahtlust, et Jaapani mõju kasvamine ning tema majandusliku võistluse kiire tõus Kauges Idas valmistab kogu lääne maailmale omajagu muret, kuid siiski ei puuduta ta esiootsa teisi maid nii valusasti, kui Ameerika Ühendriike ja Venemaad.

Ei tuleks aga teha viga ning arvata, et küsimuses on siin ainult majanduslik võistlus. Kahtlemata teeb Jaapani tööstuse äärmiselt terav võistlus ses suhtes kõigile Euroopa tööstusriikidele palju muret. Jaapan tootleb nii odavasti, et hindade poolest ei suuda temaga keegi võistelda. Küll ei ole

Jaapani kaubad sageli nii head kui Euroopa või Ameerika omad, aga seski asjas hakkab Jaapan mõnel alal teistele maadele järgi jõudma. Ja nii võib näha, et Jaapani tooted tungivad ikka enam kõigile turgudele, isegi kaugele Põhja-Euroopasse. Siin ongi põhjus, miks ka endine Jaapani liitlane Inglismaa ei vaata ida saareriigile enam hea silmaga. Peale selle kasvab Jaapanis ühes tema kõvenemisega vool, mis nõuab Aasia jätmist aasialasile ning Euroopa riikide lahkumist Aasiast.

Kuid eeskätt on Jaapani võimu tõusmine vastumeelt ikkagi Venemaaale, ähvardades selle maid Kauges Idas, ja Põhja-Ameerika Ühendriikidele, kes võib kannatada Jaapani läbi mitte ainult majanduslikke kahjusid kõigepealt Aasia turul, vaid võib ka jääda Jaapanile alla võistluses Vaikse ookeani hegemoonia pärast. Nõnda on Venemaal ja Ühendriikidel küllalt põhjust oma huvisid ühendada vormiliste kokkulepete läbi.

Jaapanlastel ei puudu huumoritunne. Kui Vene-Jaapani sõjas venelased mõnikord lahingus kiiresti taganesid, plaksutasid jaapanlased naerdes käsi. Ka nüüd plaksutab Jaapani välisminister Vene ja Ühendriikide lähenemise puhul käsi ja seletab, et see lähemine olevat Jaapani poolt tervitatav, sest ta kergendavat ida küsimuste lahendamist, millega olevat Jaapan, Venemaa ja Ühendriigid kõige enam seotud.

Samal ajal avaldas Jaapani sõjaminister Araki pika seletuse relvastuse asjas, kooskõlas valitsuse töökavaga. See seletus suundub täiesti Venemaa vastu. Sõjaminister ütleb, et Mandžuuria kaitsmine võimaliku vaenlase vastu sunnib Jaapanit oma relvastust täiendada nii põhjalikult kui vähegi võimalik, et olla valmis tõsise sündmuse vastu. See vajadus oleneb Jaapani valitsuse arusaamisest rahvusvaheliste suhete muutusest idas, sõjatehnika arengust ja eriti Venemaa relvastuse laialdusest.

Jaapani ja Vene sõja järgi — seletab sõjaminister edasi — tuli Jaapanil pidada silmas kättetasumise sõja võimalust Venemaa poolt. Maailmasõda viis Vene jõu läände ning Jaapan vähendas vastavalt oma maaväge. Vene revolutsioon andis veel enamgi võimalust sõjaväe vähendamiseks. Kuna suhted Venemaaga olid sõbralikud, valmistati pikaajaline relvastuskava kuni 1935. aastani. Aga vahelpeal on Nõukogude Venemaa arendanud enam kui ükski teine riik oma relvastust. Venemaa sõjajõud on praegu suuremad kui nad olid tsaari

ajal ja ta on toonud tugeva väe Mandžuuria piirile.

Nii Jaapani sõjainistri seletus.

Muidugi kõnelevad venelased tõtt, kui nad ütlevad, et Ida-Hiina raudtee ei ole ühgi punaväelase elu väärt. Selle raudtee pärast ei alga Venemaa sõda, isegi kui Jaapani vasall Mandžukuo temast üsna viletsa hinna maksab. Venemaa kardab tõsiselt, et ta võib kaotada kogu Ida-Siberi ja selle hädaohu vastu valmistub ta kõvasti ette, nii hästi sõjaväeliselt kui ka diplomaatiliselt.

Jaapanis näib sõda Venemaaga olevat paratamatu. Jaapani välisminister ei oska mitte ainult käsi plaksutada Vene ja Ühendriikide lähenemise puhul, vaid ta oskab ka muud juttu ajada. Nii kõneles ta hiljuti, et on tarvis kahekordistada sõjavägi, sest sõda Venemaaga võib peagi alata. Ja tuleb ära märkida, et Jaapanis ei jääda ainult kõnede juurde, vaid asutakse kohe tegudele. Igatahes, kui valitsuse koosolekul arutati hiljuti 1934. aasta eelarvet, siis ei väelnud rahaminister nende summade vastu, mida nõuab maa- ja merevägi täielisema ja uueajalisema varustuse hankimiseks ning laevastiku eeskava täitmiseks. Kui küsimuses on rahva elulised huvid, siis ei ole jaapanlased kunagi kitsid, ei varaga ega oma — eluga.

Ei jää vähematki kahtlust, et Vene ning Jaapani huvid seisavad tugevas vastolus. Ja seepärast kardab Jaapan Venemaad ning Venemaa Jaapanit. Kumbki jälgib teise tegevust suure umbusaldusega ning valmistab end ette võimalikuks kokkupõrkeks.

Kas vähendab Vene ning Ühendriikide kokkulepe, kui see saavutatakse, kokkupõrke hädaohu Kauges Idas või suurendab ta seda?

Ühelt poolt võiks arvata, et ta vähendab, sest kui Jaapan teab, et tema vastu ei seisa mitte üksi Venemaa, vaid viimast toetab ka hiiglasuurte ressursidega Põhja-Ameerika, püüab ta kokkupõrkest võimalikult hoiduda ning ajada ettevaatlikku ja mõõdukat poliitikat.

Teiselt poolt aga tõstab Ühendriikide poolehoid Venemaa julgust, keda nüüd eeskätt tema seesmine nõrkus ja üksiolek sunnib tagasihoidlikkusele. Kumb jõud pääseb mõjule, on võimatu ette öelda.

Ei ole huvituseta veel ära märkida, et Venemaa pidas normaalse vahekorra loomist Ühendriikidega nähtavasti väga tähtsaks, kuna ta tegi õige suuri järelandmisi, eriti võlakorraldamise ja propagandaküsimuse suhtes. Esimese asja kohta puuduvad veel üks-

sikasjalised andmed, aga nii palju on teada, et venelased on kohustunud oma võlad Ühendriikidele vähemalt osaliselt tasuma.

Mis puutub propagandaküsimusse, siis on Ühendriigid esimeseks maaks, kel on läinud korda saavutada venelastega kokkulepe, mis paneb kindla piiri kominterni kihutustööle Ameerikas. Vene valitsus kohustub kanda hoolt, et kõik need isikud, kes on Venemaa teenistuses või Vene valitsuse otsekohe või kaudse kontrolli all, ei saa teha tegusid, mis rikuksid Ühendriikide rahu, head käekäiku, korda ning julgeolekut. Samuti ei tohi Vene valitsus sallida oma maa piirides organisatsioone või rühmi, millel on sihiks võitlus Ühendriikide ning tema poliitilise või sotsiaalse korra vastu.

Kui pidada silmas, millise agarusega on Venemaal võideldud kõigis teistes maades valitseva riikliku ja ühiskondliku korra vastu ja kuidas vene valitsus seni alati tõmmanud kindla piiri enda ning kominterni tegevuse vahele, siis tunnustab Vene valitsuse kohustus panna riiv ette kominterni tööle Ühendriikides, et tema arust on nüüd juba mängus suuremad asjad kui maailma — muuseas Ühendriikide — revolutsioneerimise püüded.

Ja nüüd läheb muu seas Ühendriikidest kahestkümnest neljast ohvitserist koosnev sõjaväesaatkond Venemaale, et luua sidet mõlemate maade sõjavägede vahel...

Seisab väljaspool kahtlust, et idas valmib olukord, mis kipub vägise viima sõjale maailma suurimate ja tugevamate riikide vahel. On vähe uskuda, et Jaapan usaldaks laskuda võitlusse, kui tema vastu astuvad avalikult välja Venemaa ja Ühendriigid koos, isegi kui tal läheks korda saavutada kokkulepet hiinlastega, mis on ikkagi kaunis küsitav. Aga võib juhtuda, et Ameerika ei astu üldse avalikku võitlusse Jaapaniga, vaid jätab selle ülesande Venemaa hoolde, viimast ainult toetades. Eriti tõenäolik on viimane võimalus sel juhul, kui Jaapan esimesena ründab Venemaad, et teda Vaikse ookeani äärest eemale ajada. Jaapan saaks siis Põhja-Aasias, enam küünarnuke ruumi ja pööraks vähem tähelepanu lõunapoolsele Aasiale, kus on Ühendriikide huvid mängus. Ometi ei ole võimatu, et Ameerika katsub Jaapanit enne nõrgendada kui ta enda rahvaarvu kasv võiks päris seisma jääda, mis võiks sündida 10—12 aasta pärast, kui ei tule vahepeal Ameerika rahvaga mingit seismist muudatust. Ei ole aga märgata, et ühtlasi kahaneks Jaapani rahva juurdekasv, mis on üle 1 miljoni hinge aastas.

Kauge Ida on meist väga kaugel eemal. Kuid nüüdisaja riikide poliitilised vahekorrad on üksteisega nii läbipõimitud, et kauge vahemaa läheb kaduma ja sõda Kaugel Idas võib muutuda maailmasõjaks ja sellesse võivad kergesti sattuda ka need rahvad, kel ei ole seks vähematki põhjust ega tahtmist. See pärast oleks hoopis ekslik öelda, et need kauged asjad ei lähe meile midagi korda. Nad võivad väga hõlpsasti saada meile üsna lähedasiks, palju lähedamaks kui meile on armas.

„Meie päevil riigikaitse organisatsiooni

ei saa improviseerida hetke vajadusel“ — ütles Rootsi sotsiaaldemokraatlik leht „Ny Tid“ — „vaid ta tuleb kavakindlalt üles ehitada ja alalhoida, kui ta peab olema efektiivseks vahendiks oma ülesande täitmisel.“ Ei saa vastu vaielda, nagu ei oleks rootsi tööliste häälekandjal ses asjas õigus.

Igatahes peaksime ka meie olema enne täiesti valmis oma iseseisvuse kaitseks, kui võib tulla suur arvete õiendamine lääne ja ida vahel, mis võib kergesti kujuneda arvete õiendamiseks lääne enda riikide vahel ja tõmmata ka rahulikud pealtvaatajad hulka.

Ho.

Mõtteid liidurahva suurest pidupäevast ning Läti-Eesti sõpruspidustustest Riias.

Meie ühine minevik, olevik ja tulevik kohustavad.

Tänapäeval oleme jõudnud rahvusvahelises elus ajajärku, mis ei taha hästi sobida väikestele riikidele. Väikeriikide kantsi — Rahvasteliidu — politika ajajärk näib olevat möödumas, vähemalt ta on vaibumas varjusurma, mis võib kesta õige kaua. Asemel on kerkimas suurriikide tasakaalupolitika, kus väikeriikide kaal, kui ta geopolitiliselt ei oma just erilist tähtsust, võib tulla huvivaldkonda vaid erikordadel. Väikeriik võib osutada niisuguses olukorras suurriigile isegi segavaks. Niisugune rahvusvaheline olukord, kus ta on võtnud praeguseks otse palavikulise ilme, kus suured riigimehed rändavad pealinnast pealinna ja kus tekib uusi poliitilisi kombinatsioone iga päeva ja isegi iga tunniga, peaksime ka meie Balti väikeriigid mõtlema, kuidas suudame säilitada oma status quo. Üheks tähtsamaks võimaluseks tuleb lugeda väikeriikide omavahelist tihedat koostööd ja poliitilist ühtlust. Selles mõttes tuleb eriti kriipsutada alla meie riigipea külaskäigu tähtsust liiduriigile Riiga viimase suurpäeva, 18. novembri, puhul. Nagu näitasid Riias meie riigipea küllasõidu puhul võimsad Eesti-Läti sõprusavaldused, mis üllatasid kõiki võõraid oma südamlikkuse ja suurejoonelikkuse poolest, mõistavad mõlemad liidurahvad tiheda koostöö vajadust; nüüd seisame vaid probleemi ees, kuidas seda teostada ning saavutada paremini tihedamat koostööd kõigi Balti riikide vahel. Esijoones peaksime küll süvendama kahe

riigi — Eesti ja Läti — liitu, mille eesmärgiks on nende kahe riigi poliitilise ja majandusliku sõltumatuse kindlustamine. Sellele võiks seltsida teised Balti riigid, luues ühiku, mis annaks välja suurriigi mõõdu, mida paratamatult tuleks arvestada suurriikidel.

*

Kui esimeses osas kriipsutasin juba alla võimsat sõprusavaldust Riias, siis tahan siin seda veel eriti rõhutada ning täiendada, et seda elas läbi kogu Läti ja Eestimaa. Sel päeval lehvitsid mõlemas riikides kõikjal oma lipu kõrval ka liidurahva lipud. Kõik Valga Riia vahelised raudteejaamad, kust sõitis läbi meie riigipea, olid kesköisele ajale vaadatamata okupeeritud rahvahulgast, valgustatud ja kaunistatud lippude ja rohelisega. Tartu jaamas tervitati korporatsioonilt „Estika“ läbisõitvat Riigivanemat. Mõlemate maade ajakirjandus domineerivas osas oli pühendatud külaskäigu tähtsuse valgustamisele. Eesti külalisi võeti vastu suure hoolikuse, otsekoheise sõbralikkuse ja liigutava austusega. Kogu Läti pealinn elas kaks päeva Eesti tähe all. Paljudes kohtades särasid elektrituledest eestikeelsed ilusad tervitused: „Elagu Eesti“. Tundus, nagu oleksid oma kodus. Seda tunnet süvendasid kõigiti sinu lähemad tuttavad juba varemast ajast ja sõbrad läti sõjameeste ringkonnas, kriipsutades alla igal juhul Eesti ja Läti vahelist

liitu ja sõprust. Mõtete vahetuses neil teema-
del tehti mõningaid etteheiteid isegi diplo-
maatia tagasihoidlikkusele, kuid sealjuures
trööstiti vastamisi puht sõjamehelikult, tä-
hendades, et küll meie sõjamehed tõsisel kat-
sumise ajal parandame selle, mille jätsid te-
gemata rahu ajal meie diplomaadid. Selles
asjas liidu sõjamehed ei vajavat paberlikke
dokumente, küll aga kindlaid ja terve vai-
muga liitlasi. Niisugune terve mõttekäik on
kahtlemata tugevamaks pandiks liidu alu-
sele, mida tuleb kõigiti tervitada ning soo-

lähemale, kas ongi siis see moment niivõrd
tähtis, kes siis öieti oli ühise vabadusvõitluse
peakangelane. Üks on aga selge, et siin
murti ning hävitati meie ühine ajalooline
vaenlane. Eesti täitis siin oma kõrge üles-
ande mitte selles mõttes, et võita omale eri-
lisi loorbereid, vaid ta võttis siin en-
dale raske ülesande, ise surma ja elu peale
heideldes vaenlasega, aidata võimaluse piiri-
des ka oma naabrit, Lätit, oma riigi vabasta-
mises võõraist võimudest. Püüame olla kõr-
gemal niisuguseist asjust, millel ei ole rah-

Läti President tervitab Eesti Riigivanemat Riiga saabumisel.

vida, et ta süveneks mõlemal maal ning võ-
taks üldisema iseloomu.

Südamlikku vahekorda mõlema liiduriigi
ning rahva vahel ei suuda rikkuda ka sees-
sugused kirjutused, nagu neist üks hiljuti
ilmus tuntud prantsuse pildiajakirjas „l'Il-
lustration" 18. nov. s. a., kus Läti ajaloo ja
viimase vabadusvõitluse sündmuste kirjelda-
misel ei ole sõnagagi mainitud seda abi, mis
eestlased andsid lätlastele võitluses ühise
vaenlase vastu. See kirjutus põhjeneb eks-
likkudele alustele ja on kahtlemata sattunud
ajakirja veergudele isiku sobitusel, kel ei ole
üldnimetatud sündmuste kohta täielikku üle-
vaadet. Igatahes on meie vabadussõjaagene
abi lätlastele leidnud praegustelt liitlastelt
alati täielist tunnustamist ning õiglast hinda-
mist nii sõnas kui kirjas ja selle ajaloolise
tõe võõriti käsitlemisele kolmanda riigi aja-
kirjas ei tule anda mingit tähtsust. Ka teis-
est küljest vaadatuna ja asudes asja sisule

vusvahelises elus mõõduandvat kaalu, ning
hindame oma tegusid vastastikku niivõrd,
kuivõrd nad kindlustavad meie ühist ole-
vikku ja tulevikku, sest meid kohus-
tab ühine minevik. Need pisikesed
tumedused nii heledal aluspinnal kui seda on
Eesti ja Läti vahekord, peavad kaduma ja
kaovad.

*

Külastamise tähtsust ja mõju tõstis kaht-
lemata see asjaolu, et mõlemate riikide praeg-
used juhid on isikud, kes on elanud kaasa
oma riigi juhtimise elu tema algpäevadest
alates, ja on jäänud rahva juhtideks vaata-
mata erakondade omavahelistele mahatege-
mistele. Ei saa jätta tähendamata, et meie
praegune Riigivanem K. Päts on seesama
isik, kes 15 aasta eest, olles ajutise valitsuse
pea- ja sõjaministrina, julges kõhklevas olu-
korras võtta kindla ja lõpuliku otsuse: „...Ei
mingisugust kompromissi; vägivallale vastu

„Sõdur“ tuletab meelde

oma lg. lugejaskonnale, et 01.01 34 tuleb uuendada „Sõduri“ tellimist järg-
mise aasta peale. Aasta tellijalle antakse ligi umbes 300-leheküljeline
„Juhi käsiraamat“. Pool- ja veerandaasta tellijalle on „Sõduri“ tellimise
hind vähe tõstetud. „SÕDURI“ TOIMETUS.

President ja Riigivanem algavad sõitu eskorti saatel lossi.

jõuga...“ Tema otsus kandis vilja, ning nüüd, 15 aasta järele, võis ta sõita Vabariigi esimese kodanikuna külla liidurahvale kindlustama sõprust, mis sai alguse raskeil murepäevadel, saadetuna kaitseministrilt kindral P. Lillilt, kes samuti teenides Vabadussõja algpäevilt alates kaitseväge juhtival kohal üldiselt on tuntud Läti sõjaväele, rääkimata välisministrilt Seljamaast, kes kauemat aega on elanud Riias meie Vabariigi saadikuna. Peale selle kuulus saatkonda kolonel L. Jakobsen. Mitte vähem ei ole tuntud Eestile tema liitlaste praegused juhid Presidenti A. Kviessise ja kaitseministri kindral J. Balodise isikus. Esimene kui suur liiduriigi politika-tegelane ja viimane Läti armee ülemjuhatajana Vabadussõjas.

*

Pidustuste muljeist kirjutades peab kohe alul tähendama, et lätlased on pidude korraldamises meist suuremad meistrid. Nad armastavad pidulikkust, paraadsust ja hiilgust. Meie oleme neis asjus palju tagasihoidlikumad ja just seepärast võibolla jäävad ka meie pidustused väliselt nagu kahvatuiks. Nende aktused, paraadid, sõidud ja pidud on hästi hiilgavad ja etiketirohked. Kuid

kõige selle juures lätlane oskab armastada ja austada tõsisest südamest ka oma kangelasi; seda tõestab riigi juhtide, eesotsas presidentiga, kaitseväge, üliõpilaste, noorsoo ja kogu rahva rändamine vennaskalmistule, küll rivis kolonnidena ja üksikult, alates juba peopäeva eelõhtust ja kogu peopäeva kestel. Kogu pidustuse ajal põles vennaskalmistu altaril pühatuli, mida süütas põlema president eelõhtul. Kuid vennaskalmistu on tõesti koht, mis väärib seda. Ta mõjuvus pääsis eriti esile peopäeva hommikul, millal meie Riigivanem asetas pärja vennaskalmistule. Vennaskalmistu, kus kehastub läti rahva kõrgem austus oma kangelaste vastu hiiglasuure ja haarava monumentaal kuju „Lätvija emaleinab“ ja ta majesteetliku ümbruse läbi, oli nagu eriti selleks päevaks kaetud valge särava lumekorraga, mis sädeles kevadiselt kiirgava päikese käes. Sama suurmeistri loominguna kerkib Riia linna keskel suur Vabadussõja monument, mille aluse hiigelkujud olid peopäevaks vabastatud kattedest nägemiseks rahvale. Need on suuremaid läti rahva tahte kehastusi, milleks on läti rahvas ohverdanud palju vara ja vaeva.

*

Läti kamin tervitab Eesti kamini
Rüga saabumisel.

Paraad. Peopäeva keskpäeval peeti suur kaitseväge paraad suurel Esplanaadi platsil. Paraadi plats on avar ja neljanurkeline, mis võimaldab rivistada üles väeosi esinevalt ja sirgjooneliselt. Nii et paraadi mõjuvus pääseb kõigiti esile. Seetõttu ka rahva osavõtt eriti suur. Paraadi võttis vastu President meie Riigivanema ja mõlemate kaitseministrite saatel. Paraadi juhatas Riia garnisoni ülem kindral Goppers. Paraadist võttis osa kõik Riia garnisoni väeosad, kusjuures õhus tiirlesid lennukid. Silma torkas paraadil see, et sõdurid teevad „tervituseks“ erilisi püssivõtteid ja tervituseks annab käskluse iga väeosa ülem oma üksusele. Paraadimarsis ei ole erilisi erinevusi. Kõik üksused näitasid üles ühtlast rivi-kooli. Siiski meeldiv on vaadata, kui väeosad erinevad rohkem üksteisest värvilt, milline esineb just mütside rummude värvides. Seda jälgides ja üldse pannes tähele suurel raudil presidendi lossis suuremat värvide erinevust peokuubede kraedel, tulin arvamisele, et kas ka meie mütsidel ja kuuekraedel ei võiks pääseda värv rohkem esile, elustades rohkem seega ka meie kaitseväge vormi. Üldiselt selgus, et lätlased hoolitsevad oma kaitseväge eest erilise hoolega; sõjaväe asjus on kõik riigitruud lätlased ühel meel, vaatamata poliitilisse rühmitusse kuuluvusele. Sõdur on varustatud eeskujulise

kult, kuna ohvitser on seltskonnas hulga mõjuvam isik kui meil. Paraadil esinesid kõnedega President ja Riigivanem, lasti elada Eestit ja Lätit ja lauldi ning mängiti hümmu — (kogu paraad laulis muusika saatel kapellmeistri taktikepi järel, kes seda juhtis platsi keskelt).

Läti President kõneles paraadil:

„Meie noorsugu näeb Lätit vabana, kuid vanemad inimesed mäletavad, kuidas meid peeti omal maal teise-järguliseks rahvaks. Nüüd oleme 15 aastat vabad olnud ja valitsus teeb kõik, et meie ka vabadeks jääksime. Maailma algusest peale oli meil vaid sõna „Latvija“. See oli nõiduslik sõna, millest täitus meie rind ja meid vapratena hoidis võideldes vaenlastega.

Kõigil oli vaid üks tahe: vaba olla! See kõvendas meid jõus ja usus oma töösse, mille sihiks oli, et meie ei häviks, vaid saaksime õnnelikult rahus elada.

Meie näitame töoga, et armastame oma väikest riiki. Soovin, et igalühel oleks usk Läti riigi püsivusse: „Deevs svehti Latviju!”

Järgnes hümn. Rahvas laulis vaimustust kaasa. Rahvusteatri väljal „Vidseme“ suurtükipatarei laseb 21 aupauku.

Pärast hümnit President pidas teise kõne, milles tervitas Eesti Riigivanemat.

„Kõrgesti austatud härra Riigivanem!

Kogu Läti rahvas ühes minuga täna rõõmustab, et tema tähtpäeval liitrahva Eesti riigipea on soovinud meid austada oma külastamisega.

See külaskäik, mis juba teist korda annab meile võimalust tervitada Eesti esimest kodanikku meie keskel, tunnistab sellest, et murepäevadel sõlmitud sõprus on jätkanud kasvu ja on jäänud eluliseks ning tugevaks.

Mõlema rahva poliitiline arusaamine on vankumatult valinud ainsa õige tee, nimelt: muutes iseseisvate rahvaste peres aktiivseteks ja täieõiguslikeks liikmeteks, on nad otsustanud kooskõlastatud tegevuses kujuneda mõjuvaks teguriks rahu kindlustamisel Balti rannikul, ja mõlema rahvas süvenenud arusaamine sellest koostööst aitab ka tulevikus arendada meie vastastikuseid suhteid selles suunas.

Mina tuletan alati meele neid ilusaid hetki, mis said mulle osaks kaunis ja võõrastelahkes Eestis laulupeo ajal, samuti ka seda südamlikkust, millega mind võttis vastu härra Riigivanem ja Eesti rahvas, kui oma külalist ja liiduriigi Läti esindajat. Teie Ekstsellentsi seekordne vastukülaskäik kutsub kogu Lätis esile üldise vaimustuse ja sõpruseavalduse oma liidurahvale Eestile ja samuti kõrgesti austatud härra Riigivanemale. Tahaksin uskuda, et muljed, mis teie saate sellest külaskäigust, kõvendavad teie meile juba tuntud sõprusetundeid Läti rahva vastu, samuti ka soovi arendada Läti-Eesti vahelisi suhteid eespool rõhutatud vaimus ja suunas.

Elagu Eesti ja tema Riigivanem!”

Seepeale mängiti Eesti hümnit. Riigivanem Päts vastas presidendile kõnega:

„Kõrgesti austatud härra President!

Ma tänan teid südamest nende soojade ja südamlike tunneteavalduste eest, millega teie mind ja Eesti rahvast olete austanud. Minul ja kogu Eesti rahval on tõsine põhjus koos oma liiduriigi rahvaga läbi elada tänase Läti rahva ja riigi iseseisvuse 15-nda juubeli aastapäeva rõõmusid.

Riigivanem asetab pärja vennaskalmistu altarile.

Mina omalt poolt võin ainult kinnitada teie, härra Presidenti, ütlust, et murepäevadel Eesti ja Läti vahel sõlmitud sõprus on jäänud alaliseks ning tugevaks. Seda on eriti tõendanud viimased meie mõlemale riigile majanduslikult väga rasked aastad. Majanduskriisi raskused ei ole meie riike suutnud lahutada, vaid ümberpöörduvalt, need on meid õhutanud veelgi tihedamale koostööle. Mul on hea meel konstateerida, et see koostöö viimasel ajal rõõmsalt on kasvanud.

Mul on hea meel konstateerida, et teie, härra President, olete kaasa toonud parimad muljed oma külaskäigult Eesti laulupeole, mis tänu teie külaskäigule kujunes ühtlasi ka sõpruseavalduseks Eesti ja Läti rahvaste vahel. Minu tänase külaskäigu ülesandeks on üle anda, härra President, teile ja Läti rahvale kogu Eesti rahva ja isiklikult minu kõige paremad õnnesoovid ja sõpruseavaldused teie tänase juubeli puhul. See sõbralikkus ja südamlikkus, mille osaliseks mina täna olen saanud, kinnitavad veel kord seda tihedat sidet, mis valitseb meie riikide ja rahvaste vahel. Ma palun teid, härra President, ja Läti rahvast vastu võtta minu südamlikum tänu.

Sõjamehed, täna lehvivad kogu Eestis Läti lippude kõrval Eesti lipud. Täna ütleb Teile iga eestlane: „Oleme sõbrad ja liitlased iga vaenlase vastu!”

Mina soovin Teile täna südamest, et veri, mida valasid läti ja eesti sõjamehed ühistel la-

hinguväljadel, ei jääks ainult surnud ajaloo faktiks, vaid et see oleks meile kõigile elavaks ja õigeks teenäitajaks.

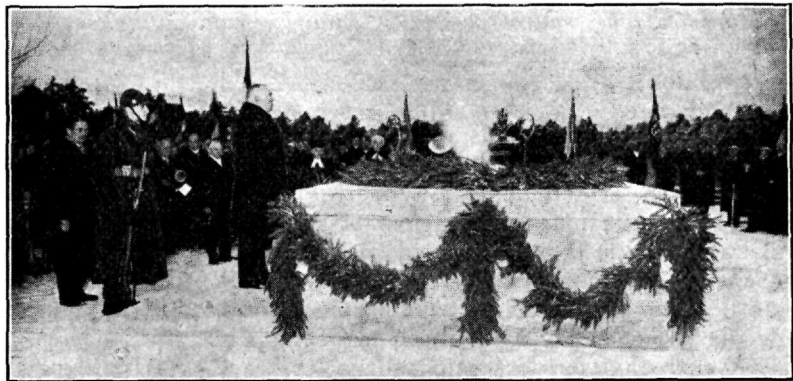
Läti sõjamehed, tervitan Teid ja soovin, et Laçplesis vaim oleks alati teiega!

Elagu Läti ja tema President!”

*

Ball presidendi lossis. Suurima Riia peopäeva aktiks seltskonnale kujunes raut presidendi lossis, millest võttis osa üle 900 inimese. Ball, millist Eesti pole ammu näinud. Siin olid koos inimesed, kelle nimedel on Lätis tähtsust ja kaalu. Kõiki võõraid võttis vastu President abikaasaga, tervitades väga lahkkesti kõiki kättpidi. Väljapaistvamaid külalisi tutvustati ka meie Riigivene male. Kui tõmmata Riia raudilt mõningaid jooni meie ballidega, siis peab küll kohe tähendama, et

seal satuti tujju kohe alguses. Ollakse üldiselt liikuvamad ja seltskondlikumad kui meil. Raudil oli rohkesti ka kaitsevaelasi — 270 ohvitseri kõigist auastmest (kes olid vaprad tantsima ning olid üldse väga tähelepa-

President süütab pidustuste eelõhtul vennaskalmistu altarile pühatulukese.

nelikud kavalerid). Avarad lossiruumid olid võrdlemisi rohkesti täis hiilgavaid tualette, mundreid, frakke ja ordeneid. Eriti rohkesti oli märgata ordeneid: neid kandsid nii kaitsevaelased kui suurem osa teisi pidulisi — professorid, kõrgemad riigiametnikud ja isegi paljud daamid. Rohkearvuline diplomaatlik korpus oma mundrites ja erinevuses aina suurendas pildi kirevust. Lätlane armastab dekoratsiooni ja kannab aumärke

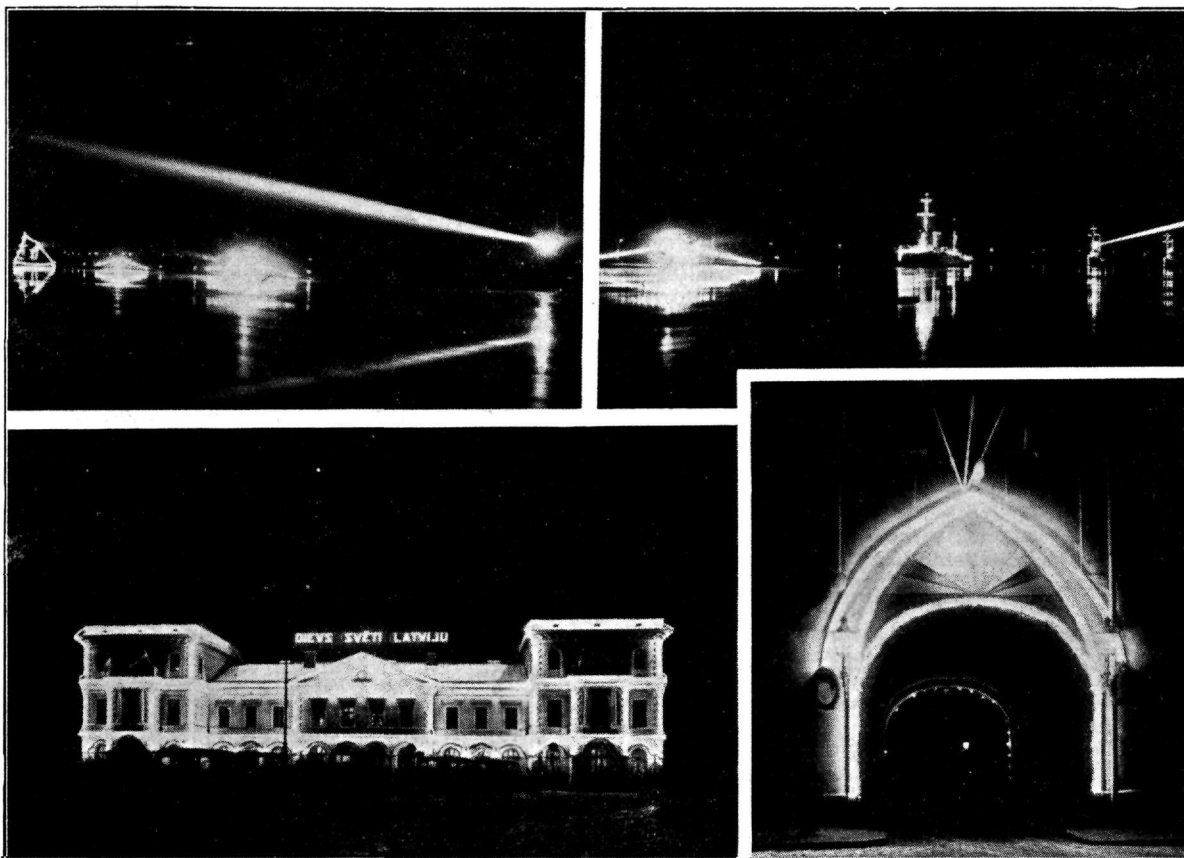

Ülal, vasakult: Pühatuluke vennaskalmistu altaril autunnimeeste valvel; lipud tervitavad langenud Vabadussõja kangelasi vennaskalmistul. — Keskel: Kõrged juhid ja anuküüalised jälgivad defileerivaid osi suurel paraadil; Rüugivanemale esitatakse Läti kindralkonda; President ja Rüugivanem tervitavad paraadi. — All: Tehniline väeosa paraadmarssil; President peab paraadil tervituskõnet.

healmeel. Silma torkas nähe, et läti kindrali vorm (neil on vaid üks kindrali auaste — kindral) erineb teiste ohvitseride omaist vaid kolmanda märgiga kraal (täis kolonellil on kaks märki) ja allohvitserid (nende nimetusega — „instruktorid“) ei kannapalitul vööd, kuna kuuell kannavad ohvitseri vööd üle öla rihmaga. Üldse väliselt erinevad allohvitserid ohvitseridest vaid sellega, et kraal ohvitseride tähtede asemel kannavad väikesed kuldjoonekesi. Kuid kõige selle demokraatliku välimuse kõrval valitseb läti armee kindel ja kõva kord. Seda näitab just see, et neil kõvasti peetakse kinni vanuse ülemmäära piiridest. Nii vabanevad lähemal ajal oma kohtadelt armee komandör ja kaitseväge staabi ülem eluaastate ülemmääranani jõudmise tõttu, millega ongi seletatav kaitseväge kõrgemate juhtide viimane ümberpaigutus. Määramised sünnivad aegsasti, et uus ülem võiks enne vana lahkumist koduseda oma uue ametiga. Nad ise tähendavad, et armee juhatuses ei või tulla ette tühikuid või vaheaegasid, mis võib halvasti

mõjuda tema tegevusele nii oodatud kui ootamata tõsisemal katsumise ajal. Läti Vabariigi Valitsus on mõelnud ka neile vanule leitnantidele, kes Vabadussõjast saadik vastava ametikohale määramata ei ole saanud ülenä dust, tõstes neid kõiki 15nda aastapäeva puhul kaptenleitnandi auastmesse (uus ja ajutine auaste).

Ballil paistis silma veel eeskujulikult korraldatud peovõõraste kostitamine. Siin võiks sellel alal mõndagi õppida, eriti kui on piiratud ruumides palju rahvast. Muidugi ei mahtunud ka siin kõik 900 korraga söögilauda. Seepärast tõmmati päralt jõudes peole loosi. Eesruumis oli laual terve virn kartongkaardikesi, valged pooled ületsi. Igaüks võttis neist ühe. Kaardi teise poole märkusest selgus, kas ta pääseb söögiruumidesse esimeses, teises või kolmandas järjekorras. Iga vahetuseks kaeti laud uuesti ja kõik oli sama isuäratav, nagu esimestegi saabudes. Kindlalt korda pidas siin vastav tseremoniimeister. Peale selle oli üks õlle- ja karastavate jookide ja teiste maiustuste ruum. See oli

Ülal: Liiduriigi sõjalaevad illuminatsioonis Väina jõel. — All vasakult: Riia raudteejaam ilutuletikus. Sama maja keskel oli ka eestikeelne särav tervitus: „Elagu Eesti“ (ei ole pildil hästi näha); väravad presidendi lossi.

ka kõik, ning peab tähendama, et peotuju oli kõigil hea ning paistis, et nagu ei olegi erilist vajadust istuda terve õhtu kuski laua taga. Saali rõdul mürtsus aga kogu aeg muusika ning tantsust peeti palju lugu. Rautpresidendi lossis kestis kuni kella üheni.

*

Teised tähtsamad pidustused. Esimesel peopäeval Riigivanem külastas ka Eesti kolooniat. Koos oli umbes 400 inimest. Riigivanemat tervitas härra Verendel, kuna väike tüdruk (meie kv. esindaja tütar) ulatas temale roosikimbu. Riigivanema saabumisel kõik koosolijad tõusid püsti ning lauldi läti ja eesti hümnit. Riigivanem oma vastukõnes avaldas headmeelt, et eestlased Lätis nii truult peavad kinni oma kultuurist. Lõpuks kanti ette mõned eesti laulud. Selle järele sõideti Läti Rahvusteatriisse, kus oli pidulik aktus. Nii teatris kui ooperis lauldi eesti hümnit eestikeeles. Kui mõlemad riigipead ja proua Kviesis ilmusid riigilooži, tõusis publik aupaklikult püsti ja tervitas neid auavaldustega. Näitelaval, kust 15

aasta eest Läti iseseisvus välja kuulutati, rekonstrueeriti näitlejate poolt tõetruult see ajalooline stseen. Lõpuks lauldi mõlema riigi hümnit. Rahvusteatriist mõlemad riigipead läksid Rahvusooperisse, kus oli pidulik kontsert. Ka siin võeti neid suurte auavaldustega vastu.

Järgmisel päeval kõrged riigipead tegid saatjaskonnaga väljasõidu Riia randa ja Kemmerisse, kuna kell 1400 andis peaminister Blodnieks meie Riigivanema auks eine. Kell 1700 Eesti asjadeajaja Öpik ja proua Öpik korraldasid saatkonnas tee, kuhu oli kogunenud umbes 300 isikut. Samal päeval kell 2015 lahkus Riia Riigivanem.

Ärasõit kujunes niisama pidulikuks, nagu oli saabuminegi. Mõlemad riigipead sõitsid vaksalisse ratsaeskordi saatel. Vaksali ees ootas neid suur rahvahulk. Teel vaksali oli üllatus. Ülikooli esisele olid kogunenud kõik neli üliõpilaskoori (umbes 300 lauljat), samuti professorskond rektoriga eesotsas. Kui kõrge külaline ülikooli eest mööda sõitis, laulsid üliõpilased Eesti hümnit. Riigivanem K. Päts tänas hüüdega läti keeles.

Vaksalis Riigivanemat võeti vastu sõjaväeliste auavaldustega. Perroonil oli südamlilik jumalagajätt Riigivanemaga, Eesti välisminister Seljamaaga ja kaitseminister kindral Lillega. Külalistega sõitsid Tallinna kaasa Läti Tallinna saadik Liepinsch ja Läti sõjaväeline esindaja kolonel Streipa. Rongi liitudes orkester mängis Eesti hünni.

Peale selle olgu tähendatud, et Riigivanem külastas Riias ka vanemat läti korporatsiooni „Lettoniat“, mille vilistlaste peresse kuulub teatavasti ka President Kviesis. Vastuvõtt oli eriti südamlilik ja tähelepanuäratav.

Jõudes tagasi Lätist Eesti pinnale, Riigivanem K. Päts saatis Läti Presidendile järgmisesisulise telegrammi:

Tema ekstsellents härra Albert Kviesis, Vabariigi President, Riga.

Lahkudes küllalislahkest Lätist, kus mind nii südamlikult vastu võeti, tänan Teid, hra President, veel kord vastuvõtu eest, mis mind sügavalt liigutas. Sõpruse ja tõsise poolehoiuavaldused Eestile, mille tunnustajaks olin Läti rahva pealinnas, leiavad kõige soojemat vastukaja kogu Eesti rahvas ja süvendavad veelgi sõprust ja liitlasvaimu meie mõlema rahva vahel.

Ühtlasi palun üle anda minu sügav lugupidamisavaldus pr. Kviesisele kõige otsekohelema tänuga mulle osutatud lahkuse eest.

Konstantin Päts.

*

Lõpuks olgu veel tähendatud, et meie Riigivanema sõit Riiga K. Pätsu isiku suhtes langes tähtsale päevale, sest täitus sellest just 15 aastat, mil riigivanem Saksa kontsentratsioonlaagrist vabanedes sõitis Riia kaudu tagasi kodumaale. Kui Riigivanem tuletas meele tookordset ja nüüdist sõitu, siis võis näha, kuidas Riigivanem sellest rääkis väga liigutatult, kuidas ajad on muutunud. Tookord, s. t. 15 aasta eest, olin rõõmus vaid selle üle, et sõjapõgenejatest täiskiilutud rongis kuidagi veel koha sain, nüüd sõidame aga koguni erivagunis. Tol korral oli tulevik veel tume ja seisukord kindluse-

seta, kuid nüüd on olukord stabiliseerunud ja kaks sõbralikku riiki võivad näidata kogu maailmale, et saame aru ühistest muredest, mõistame üksteist ja leiame tihedas koostöös püsiva kindlustuse kõige selle vastu, mis võiks meid vahel häirida.

*

Riigivanem K. Päts dekoreeris Riias 34 Läti riigi tegelast ja kaitseväelast Eesti Kotkaristiga. Kõrgema klassi Kotkaristi said peaminister Blodnieks ja Läti Tallinna saadik Liepinsch. Samal ajal annetati Läti Kolme Tähe aumärke Eesti tegelastele. Kolme Tähe esimese järgu aumärgi sai Eesti välisministri abi Laretei. Kaitseväelasist said Kolme Tähe kolmanda järgu (kaela) aumärgi merejõudude juhataja kapten V. Grenz, mereväe divisjoni ülem kapten R. Borkmann ja „Sõduri“ tegevtoimetaja kol.ltn. A. Laats ja Kolme Tähe neljanda järgu aumärgi merejõudude staabi ülem kapten V. Martson.

*

Meie riigipea külaskäigu tegid kaasa ka meie pealinna suuremate ajalehtede esindajad ja „Sõduri“ tegevtoimetaja. Neid võeti omakorda sõbralikult vastu liiduriigi presse poolt, esotsas Leta dir. R. Behrsini ja ta abilise Brödermaniga. Läti välisministeeriumi esindaja härra Seskis (endine Läti saadik Tallinnas) andis „Rooma“ hotellis piduliku lõuna, kust võtsid osa ka „Sõduri“ ja „Latvijas Kareivise“ toimetajad. Esmaspäeval andis Kaitsevägede staabi ülema I abi kindral Hartmannis „Sõduri“ toimetaja auks „Otto Schvartzi“ hotellis lõuna, millest võtsid osa peale kindrali „Latvijas Kareivise“ peatoimetaja kol.ltn. A. Pleusners, meie kv. esindaja kol.ltn. V. Kohal ja teisi vanemaid ohvitseri. Meie kaitseväge sõjaajakirja esindusel oli jälle juhus süvendada kontakti liiduriigi sõjaajakirjandusega vajalikuks koostööks liiduvägede hüveks. A. La—

15 aastat Leedu armee taassünnist.

23. novembril meie sõbraliku Leedu kaitseväge pühitses oma taassünni 15. aastapäeva. Sel puhul loeme oma kohuseks tuletada meelde neid raskeid ajaloolisi päevi, mil väiksed piirirahvad — nende hulgas ka kangelaslik Leedu rahvas, olles raputanud enesest lahti suure Venemaa ikke, haarasid kätte relvad, et rajada teed vabadusele.

Üldolukord Leedus 15 aastat tagasi oli umbes sama, mis meilgi: hääbuu-Saksa okupatsioonivõim ja idast pealetungiv vaenlane Vene punaarmee näol. Omal puudus kindlakujuline riigiaparaat ja organiseeritud sõjavägi, keda saata vaenlasele vastu.

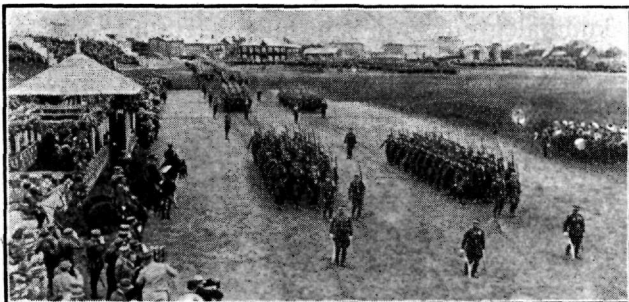
Kuid Leedu suurkuningate Vitautase ja Gediminase vaim ei olnud veel raugenud.

Kolonel Giedraitis.
Leedu kaitseminister.

Leedulasis oli veel säilinud usku iseseisvusse. Niipea kui tekkisid esimesed võimalused, haarati neist kohe kinni ja asuti tegutsema.

Juba 18. septembril 1917. a., kui maad kindlakäeliselt valitses saksa okupatsioonivõim, leedulased peale pikemaid läbirääkimisi kutsusid kokku kongressi, millest võttis osa 214 saadikut. Need ei olnud küll valitud, vaid määratud, kuna valimisi sakslased ei lubanud. Peale selle sakslased dikteerisid ette veel teatud tingimused — „Anschluss an Deutschland“. Kuid siiski sellel kongressil oli määratu suur ideeline tähtsus. Kongress seadis üles põhimõtte: „Et Leedu võiks vabalt areneda, tuleb rajada demokraatlikel alustel

Leedu kaitseväge paraad Kaunas.

seisev sõltumatu Leedu vabariik. Vähe-
musrahvastele kindlustada kultuurilised
õigused. Kokkukutsutav Asutav Kogu peab
määrama kindlaks riigikorra ja suhted teiste riikidega.“

Kongress valis täidesaatva organi —
Leedu Riiginõukogu — ja läks 22. septemb-
ril laiali. Riiginõukogu, eesotsas Antonas
Smetonaga (praegune riigipresident) asus
energiliselt riigi loomistööle. Ta peami-
seks mureks oli riigikaitse organiseerimine.
Juba 1917. a. lõpul nõuti rahvamiilitsa
moodustamist, kes hoolitseks kodanike jul-
geoleku eest. Kuid siin seisis vastu oku-
patsioonivõim. Samuti sumbutati kõik al-
gatused sõjaväe organiseerimisel. Alles
siis kui ilmnes, et Saksamaa pidi kaotama
Maailmasõja, muutus olukord järsku Leedu
iseseisvustlaste kasuks. Alles nüüd võidi
kogu energiaga tööle asuda.

Leedu sõdur lahingrakmeis.

23. novembril 1918. a. avaldati kaitse-
ministrilt esimene käsukiri, millega pandi
alus Leedu kaitseväge organiseerimisele.
Alul näis küll kõik minevat hästi, kuid
varsti tekkis igasuguseid raskusi, mis ta-
kistasid organiseerimistööd. Ja kui 1919. a.
alul vaenlane tungis maale, siis suudeti
riigi piiri kaitseks saata vaid üksikuid
vabatahtlikke salku. Kuid juba sama aas-
ta veebruaris saadeti rindele 2 jalaväe-
rügementi ja 2 üksikut pataljoni.

5. märtsil 1919. a. see väikearvuline ja
puuduliku varustusega vägi ei suutnud pi-

durdada punaarmee pealetungi. Tuli loovutada vaenlasele kogu ida territoorium. Nüüd asuti Põhja-Leedus vormeerima partisanisalku, mis kohe vaenlase vastu suunati. Ka väeosade väljaõpe oli jõudnud lõpule, nii et võidi alata maa puhastamist vaenlasest, mis ka hiilgavalt korda läks. 1920. a. jaanuaris Leedul oli juba 9 jalaväerügementi ja üksik valge-vene pataljon, mis koondatud 3-ks brigaadiks. Suurtükiväge oli 1919. a. jaanuaris 2 vene kahurit, kuna 1921. aasta jaanuaris oli 4 suurtükiväerügementi. Ka ratsavägi, kus 1919. a. jaanuaris oli vaid 1 eskadron, moodustas sõja lõpul 3 ratsarügementi.

Oma iseseisvuse eest leedulastel tuli võidelda korraga mitmel rindel.

Kõikjal Leedu kaitsevälgi tuli võidelda nii arvuliselt kui ka tehniliselt ülekaalus oleva vaenlasega. Milles aga leedulased ületasid oma vastased, see oli nende moraalne jõud, nende suur isamaarmastus ja teadmised, et nad võitlevad oma olemasolu eest. See tugev moraal viis Leedu sõjaväe võidule ja Leedu riigi iseseisvusele.

Juubeli puhul soovime sõbraliku Leedu kaitseväge õnne ja edu edaspidiseks, et ei rauegeks see tugev moraal, mis ta viis võidule.

Kaitseväge elu.

1. soomusrongi rügemendi 15. aastapäevaks.

29. XI 1918 — 29. XI 1933.

Konradmiral Joh. Pitka.

Soomusrongide asutaja ja esimene ülem.

Üheski sõjaväes ega sõjas pole soomusrongid etendanud nii kaaluvat osa, kui meie Vabadussõjas, kus lõpuks koime jalaväediviisi kõrval teotses iseseisev soomusrongide diviis. Meie soomusrongide suure arenemise dikteeris olukord, käskiv vajadus eriti liikuvate väeosade järele, milledeks osutus meie tubli soomusrongide koondis. Iseloomustav on seejuures märkida, et esimese soomusrongi (nüüdne sr. „Kapten Irv“) vormeerimine sündis pooleldi juhuslikult. 1918. a. novembrikuu lõpupäevadel kaitsetiitu ülem Joh. Pitka oli saanud teada, et Tallinnas, Telliskoplis on leitud midagi soomusrongi taolist. J. Pitka sõitis viibimata kohale ja leidis paar kahekordsete seintega vagunit, millel laskeaugud külgedel, paar vagunit raudplaatidega kaetud ja paar vagunit, millel otsad teatava kõrguseni maha saetud ja kumbalegi üks 3" suurtükk asetatud, üks nendest ilma lukuta. J. Pitka energilisel juhtimisel kapten K. Partsi ja kpt. A. Irve kaasabil asuti kohe soomusrongi vormeerimisele. Suurt raskust sünnitas relvvarustuse muretsemine rongi tarvis, sest maalt lahkumisel olev saksa okupatsioonivägi polnud relvade andmisel kuigi vastutulelik. Ka rongile meeskonna leidmine polnud kerge, sest tollel äärmiselt segasel ajal suurem osa kodanikke eelistas jääda äraootavale seisukohale ja pidas suure Venemaa vastu

rindele sõitmist hädaohtlikuks ning lootusetuks ettevõtteks. Kpt. Irv registreeris mehi rongi jaoks. Tuli vabatahtlikke ohvitseride reservist, kooliõpilasi ja mehi 1. rat-

Kolonel Karl Parts.

*Soomusrong nr. 1. komandant (ülem).
28. XI — 10. XII 1918.*

sapolgust, mida parajasti Tallinnas vormeeriti. Suure agarusega töötades jõuti nii kaugele, et 30. nov. pärast lõunat esimene soomusrong sõitis Tallinnast Viru väerinnale.

Rongi esimeseks ülemaks (komandandiks) oli kapten Karl Parts, abiks kapten A. Irv ja teiseks abiks al.-kpt. J. Lepp. Kõrgema võimuna sõitis rongil rindele kaasa kapten Joh. Pitka. Rongi veerevasse koosseisu kuulus kaks viletsas seisukorras suurtükiplatvormi, kaks kuulipildujaplatvormi, kaks dessantvagunit, üks klässvagun ja üks vedur. Meeskonda kuulus 36 ohvitseri ja 84 sõdurit.

Kui soomusrong jõudis Rakverre, siis Viru väerinde juhataja kindralmajor A. Tõnisson tutvustas soomusrongi ülemusi seisukorraga rindel ja tegi soomusrongile ülesandeks enamlased Korfist (Auverest) välja lüüa. Rong sõitis enne (1. dets.) Kundasse proovima püsse, et näha, kas meestele väljaantud püssiloksudest üldse on võimalik lasta. 2. dets. jõudis soomusrong Vaivarani, kus Vaivara mägedes ja Korfi eelses metsas oli esimene kokkupõrge enamlastega. Sellest päevast algas soomusrongi ennastsalgav heitlus käsikäes meie kangelasliku, kuid algul äärmiselt

Kapten Anton Irv.

Soomusrong nr. 1. ülem 10. XII 1918. a. alates.

15. aastapäeval mälestab

1. Soomusrongi rügement

oma Vabadussõjas langenud kangelasi.

väiksearvuliste jalaväe osadega, enamlaste suure ülejõu vastu. Rongi tegevus kujunes tähtsas raudtee suunas väga vastutusrikkaks. Ühtlasi selgus, et lahingu-

ülesanded kasvasid ühele ilma vahetuse võimaluseta soomusrongile ülejõukäivaks. Pealegi vajab rong hädasti remonti. — Soomusrongide tähtsusest aru saades Joh.

Kolonelleitnant Oskar Luiga.

Soomusrong nr. 3. ülem Vabadussõjas 28. XII 1918. a.

Kolonel Karl Tallo.

1. soomusrongi rügemendi ülem selle vormeerimisest (1. VIII 1923) alates.

Kapten Eduard Neps.

Soomusrong „Kapten Irv“ (nr. 1) ülem Vabadussõjas 23. I 1919. a. alates.

Pitka ja kpt. Parts vormeerisid teisi soomusronge. Nii sõitis Tallinnast liinile 12. dets. soomusrong nr. 2 ja 21. dets. s.-rong nr. 3. Viimase esialgseks ülemaks oli al.-leitnant Leithammel ja 28. 12. 1918 alates kpt. O. Luiga, kelle tublil juhtimisel see rong kujunes tüsedaks löögiüksuseks. 10. dets. alates oli s.-rong nr. 1. ülemaks kpt. A. Irv, kuna kpt. K. Parts detsembrikuu teisest poolest alates määrati J. Pitka asemele soomusrongide üldjuhiks.

Taandumise perioodil soomusrongid ei piirdunud ainult kaitsetegevusega, vaid tungisid igal võimalikul juhul ka ise peale, millega pidurdati enamlaste kiiret edasilikumist raudtee suunas ja võideti aega abivägede organiseerimiseks.

Murrangu ajajärgul soomusrongid teetsid Viru rindel väga aktiivselt: soomusrongide nr. 2. ja nr. 3. dessantosad aitasid anda enamlastele tugeva hoobi Priske juures, soomusrong nr. 1 purustas 4. jaan. enamlaste pataljoni raudtee rajoonis. Järgnes hoogne edasitungimine. 6. jaan. soomusrong nr. 1 sai esimese rikkalikuma sõjasaagi Vabadussõjas — ta vallutas täiesti korras enamlaste patareji Jäneda külas. Samast patareist avati tuli Rägavere m.

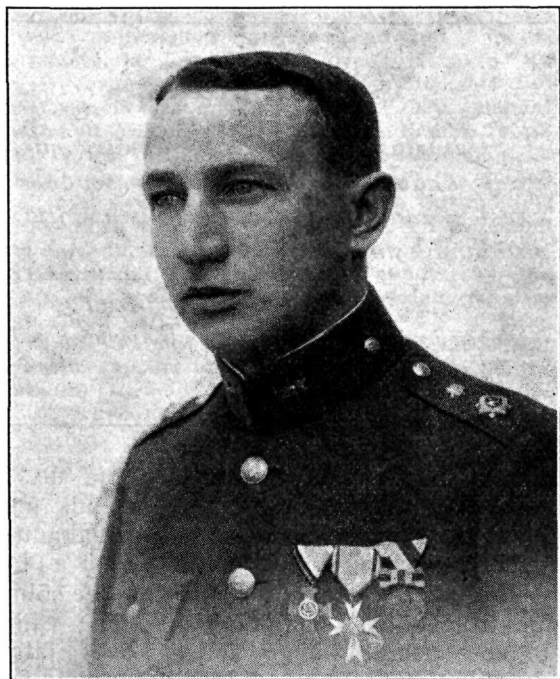
(Järvamaal) pihta, mille tõttu enamlased jätsid Rägavere mõisa ühe raske suurtüki.

Meie ülesandeks on lühidalt vaadelda nüüd 1. soomusrongirügemendi koosseisu kuuluvate soomusrongide („Kapten Irv“ ja nr. 3) tegevust. Nagu pärastise kooselamise eelaimduses need rongid ja nende rongide dessandid tihti teotsesid kõige lähemas kontaktis. Tapa vallutamisel soomusrongide nr. 1. ja nr. 3. dessandid tungisid peale ltn. E. Nepsi ühise juhatuse all, Tartu vallutasid 14. jaanuaril 1919 soomusrongid nr. 1 ja nr. 3 koos ühe osa Kuperjanovi partisanidega, Kirepi lahingus 23. 1. 1919 teotses mõlemate rongide dessant st.-kpt. Jüri Ratasepa (kes samas lahingus langes) juhatusel, 28. 1. 1919 mõlemad rongid võtsid osa Sangaste jaama rajooni vallutamisest jne. Pärast Valga vallutamist s.-rong nr. 1 teotses rohkem Petseri, Irboska suunas, kuna s.-rong nr. 3. tegevus arenes peamiselt Lätimaa (Volmari) suunas. Kuid ka hiljemini soomusrongid nr. 1 („Kapten Irv“) ja nr. 3 võtsid osa ühistest operatsioonidest: 1919. a. märtsikuu lõpul Petseri jaama ja linna (sr. nr. 1) ja Petseri positsioonide, põhjapool raudteed, (sr. nr. 3) vallutamisest, aprillikuu teisel poolel

Major Hugo Kulbok.

Soomusrong nr. 3. ülem. Teenib soomusronglasena s.r. nr. 3. vormeerimisest alates.

Major Paul Villemi.

Soomusrong „Kapten Irv“ ülem (ajut. läkit. Vabadussõja Ajal. Komitee juurde). Teenib soomusronglasena s.r. „Kapten Irv“ (nr. 1) vormeerimisest alates.

enamlaste Võru, Mõniste alt tagasi paiskamisest, 25., 26. mail 1919 Irboska, Moglino ja Pihkva vallutamisest, 21. juunil Landesvääri sõjas Loode, Raunajõe lahingust, 23. juunil Võnnu linna vallutamisest ja sama aasta sügisel paljudest lahingutest Pihkva taga. Peale ülalootietu kumbki rong teotses veel kas üksi või koos teiste s.-rongidega ja jalaväe osadega mitmes suunas. Nii s.-rong nr. 1 koos s.-rong nr. 2-ga 14.—19. veebr. 1919 murdsid sügavale vaenlase rindesse ja löid äärmiselt ägedaid lahinguid Irboska jaama rajoonis, s.-rong nr. 1 24. veebr. võttis osa Stackelni lahingust, 19. märtsil tegi kaasa ägeda Orava lahingu, 25. juulil lõi vaenlase soomusronge ja võttis 119 punakaartlast vangi Veški lahingus (Pihkva taga), oktoobrikuul koos s.-rong nr. 2-ga kaitses Riia linna Bermonditi vägede vastu, novembrikuul teotses Marienhauseni all jne. Soomusrong nr. 3. meeskond lõi 20. märtsil 1919 Saero lahingu, juulikuu lõpul võttis osa Ostrovi operatsioonist, oktoobrikuul keskel sr. nr. 3. dessant teotses Krasnaja-Gorka all ja novembrikuul keskpäevist kuni

Vabadussõjajaegseid soomusronglasi 1. Soomusrongi rügemendis.

Istuvad vasakult: veltveebel Valter Ooman, leitnant Nikolai Olem, major Hugo Kulbok, kapten Hans Raudsepp, veltveebel Prüidik Selter. — Seisavad vasakult: major Paul Villemi, van. allohv. Johannes Taada, veltveebel Karl Pormeister, van. allohv. Aleksander Larjonov ja leitnant Arnold Landberg. Pildil puudub veltveebel Eduard Mikker.

Vabadussõja lõpuni võttis osa Narva kaitseoperatsioonist.

Alaliselt lahingutest osavõtmise tõttu soomusrongide „Kapten Irv“ (nr. 1) ja nr. 3. kaotused Vabadussõjas nii langenukena kui haavatutena protsentuaalselt meeskonna koosseisule olid kõige suuremad. Eriti suured kaotused olid juhtivas koosseisus. 23. jaan. sai haavata soomusrongide divisjoni ülem kapten K. Parts ja

Sefi-Karla Abi-Karla: „Viska aga leili juurde! ...“

s.-rongide divisjoni ülema kohuste täitmisele asus s.-rong nr. 1. ülem kpt. A. Irv. Viimane langes lahingus Egle juures 27. aprillil 1919, mil puhul Ülemjuhataja nimetas s.-rong nr. 1 soomusrongiks „Kapten Irv“ ja rongiülemaks kinnitati ltn. (hiljem kpt.) Ed. Neps. 23. aug. 1919 s.-rongide divisjon nimetati ümber soomusrongide diviisiks.

Vabadussõda lõppes meie võiduga, milleks teiste ennastohverdavalt võidelnud väeosade hulgas aitasid jõudumööda kaasa ka soomusrongid „Kapten Irv“ (nr. 1) ja nr. 3.

Pärast Vabadussõda soomusrongide diviisi likvideeriti, arvates 1. veebr. 1921, ja diviisi

osadest vormeeriti soomusrongide brigaad. 1. aug. 1923 soomusrongide brigaad vormeeriti ümber kaheks soomusrongi rügemendiks. 1-sse soomusr.-rügementi mää-

Tänuavaldus.

Varustusvalitsuse 15. aastapäeva puhul saadetud tervituste ja õnnesoovide eest palun kõiki saatjaid vastu võtta südamlilik tänu valitsuse nimel.

T. Rotberg,

*Kindralmajor,
Varustusvalitsuse ülem.*

*November 1933.
Tallinnas.*

rati soomusrongid „Kapten Irv“ ja nr. 3, asukohaga Tapa mõis. Rügemendi ülemaks on rüg. algusest tänaseni vabadussõjajaegne 6. polgu ülem kol. K a r l T a l l o.

Rügemendi asukoht, Tapa raudtee sõlm-punkti läheduses, on kõigiti kohane valik. Hoonete asetus peagu ühisel õuel jatab koduse mulje ja mõjub kaasa rügemendi kõikide allüksuste liitumiseks ühiseks perek. Sõdurite elamisvõimalused on täiesti kultuurirahva kaitseväge kohased. Sõdurite eluruumid on rikkalikult kaunistatud samade soomusrongide vabadussõjajaegsete

lahingute maalidega, millede selgitamine ja alaline nägemine aitab kaasa soomusronglaste isamaaliku võitlusvaimu sisendamisele ja säilitamisele.

Õppealal on kogu meie kaitseväes pärast Vabadussõda suure innuga edasi rühitud. Rügement ei sünnita ses mõttes erandit. Märkimist vääriks vast kaadri õppeala korraldamine, mis on leidnud teatavat tunnustamist. Ohvitseride võistluskirjatööde alal valmistatud iseseisvate ettekannete (loengute) eest 1. diviisile kuuluvad auhinna on kv. staabi komisjoni poolt seni

(kuue aasta jooksul) kõik määratud 1. soomusrongi rügemendi ohvitseridele (vt. „Sõdur“ s. a. nr. 47, lk. 1411) ja üldse kogu kaitseväge ohvitserkonnale määratud 15 auhinnast kuulub rügemendile 7 (nendest 5 esimest auhinda). Peale selle on rügemendi ohvitserid saanud kolm esimest auhinda praktiliste õppetundide eest.

Rügemendis elab edasi vabadussõja-aegsete soomusronglaste vaim ja vajaduse korral rügement on valmis iga silmapilk välja astuma meie rahva vabadust ähvardava vaenlase vastu. —i.

15 aastat soomusronglasena.

29.11.18 — 29.11.33.

Veltveebel Valter O o m a n n, sündinud 3. dets. 1899. a. Tallinnas. Jäi varakult orvaks. Valteri olles 1½ aastane, suri tema ema ja 3½ aastat hiljem suri isa. Peale vanemate surma jäi Valter Oomanni hooldajaks tema tädi. Alghariduse omandas Tallinnas linna algkoolis ja hiljemini õppis „Hansa“ koolis. Võttis vabatahtlikuna Maailmasõjast osa löögipataljonis ja siirdus sealt omal soovil eesti rahvuslikku sõjaväkke.

27. nov. 1918. a. astus Valter Oomann vabatahtlikuna eesti rahvuslikku Ratsarügementi ja kohe järgmisel päeval vabatahtlikuna Soomusrongile nr. 1 (nüüdne soomusrong „Kapten Irv“), kus ta määrati dessantroodu II rühma. Võttis osa rongi vormeerimistöödest ja kõikidest lahingutest, milliseid rongi dessandil tuli lüüa nii enamlaste, landesväeri ja Bermonditi vastu. Kui rongil vormeeriti dessantpataljon, määrati Valter Oomann III roodu. 31. 03. 1920. ülendati n.-allohvitseriks ja kaks kuud hiljemini v.-allohvitseriks, ühtlasi määrati ka rühmaülema (rühmavanem); 15. 04. 1922. a. ülendati veltveebliks, kuid veltveebli kohuseid on ta täitnud juba 1. 05. 1921. alates kuni tänaseni. Üleajateenijate täienduskursustel oli 1925. a.

Rügemendi lippur alates lipu annetamise päevast. Rügemendi üleajateenijatekogu juhatuse liige olnud palju aastaid.

Omab Vabadussõja mälestusmärgi ja Läti 10-aastase juubelimärgi. Peale selle on Valter Oomanni teeneid hinnatud Vabariigi Valitsuse poolt 50 krooni autasu annetamisega.

Veltveebel Valter Oomann.

1. soomusr. rügemendi üleajateenijaskond annetab veltv. Oomannile tema 15-aastase soomusrongil teenistuse puhul mälestuseseme.

1. Soomusrongi rügement.

29. 11. 18. — 29. 11. 33.

29. novembril s. a. pühitses 1. Soomusrongirügement tagasihoidlikult oma pere kitsamas ringis väeosa aastapäeva järgmise kava kohaselt: 28. nov. k. 2000 rügemendi kinosaalis pidu sõduritele, 29. nov. kell 1000 — jumalateenistus Tapa Jakobi kirikus, kell 1200 — aktus rügemendi kinosaal, kell 1400 — ühine lõuna, õhtul —

ohvitseride ja üleajateenijate kogu ruumes perekonnaõhtu.

Kapten Irve Soomusronglaste Selts korraldab rongi esimese lahingu 15. aastapäeva puhul, 2. dets. s. a. omavahelise koosviibimise Tallinnas Kristliku Noorte Naisühingu ruumes.

Üksik lennuväedivisjon nr. 1 15-aastane.

Meie vanemaid õhukaitse väeosi, üksik lennuväedivisjon nr. 1, pühitses 21. novembril k. a. oma 15. aastapäeva. Aastapäeva pühitsemine sündis osaliselt koos 1. diviisi juhatusega ja 5. ü. jalaväepataljoniga, kelle aastapäevad on samal päeval. Pidustused algasid 19. novembril Rakvere

Kolonelleitnant K. Haas.

Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. ülem.

Käsitöölise abiandmise seltsi saalis korraldatud peoõhtuga, kus esines kontsertettekannetega 1. diviisi orkester ja Rakvere näitlejate-ring kandis ette näidendi „Hurraa Poiss“.

20. novembri õhtul oli Rakveres ev.-luteriusu kirikus jumalateenistus ühes armulauaga. Kirikust siirduti ühises rongikäigus Vabadussõjas langenute mälestussamba juurde, kus 1. diviisi ülem kolonel B r e d e lühikese kõnega langenuid meelde tuletas ja mälestussambale pärja asetas. Pärast seda oli ü. lennuväedivisjoni nr. 1. üleajateenijail koosviibimine garnisoni üleajateenijate kasiinos. Aastapäeval, 21. novembril korraldati üks. lennuväedivisjoni nr. 1. kaitsevaelasile aktus, millest lennu- teel ilmusid osa võtma ka Õhukaitse ülem kolonel R. Tomberg ja Õhukaitse staabi- ülem major A. Vernik. Aktusel õhukaitse ülem kolonel Tomberg esines päevakohase kõnega ja divisjoni ülem kol.-leitnant Haas andis ajaloolise ülevaate üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. 15-aastasest tegevusest. Pärast aktust oli divisjoni kaitsevaelasil ühi-

ne lõunasöök koos 5. ü. j.-pataljoni kaitsevaelasiga 5. ü. j.-pataljoni söögisaalis. Hiljem korraldati divisjoni kaitsevaelasile koos 5. ü. j.-pataljoni kaitsevaelasiga kinotendus kino „Unionis“. Õhtul oli divisjoni ohvitseridel perekondlik koosviibimine koos 1. diviisi juhatuse ohvitseriga 1. diviisi juhatuse ruumes.

*

Üksik lennuväedivisjon nr. 1 põlvnenes esimesest Eesti lennuväeüksusest — Lennupoolroodust, milline vormeeriti Tallinnas Inseneripataljoni juures 21. novembril 1918. a. Lennupoolroodu meeskond koosnes Maailmasõja ajal Vene sõjaväes ettevalmistuse saanud eesti lennuväelasist. Lennuvarustust Lennupoolroodul alguses ei olnud. Merelennuangaaris olid küll sakslastelt maha jäetud lennuki riismed, kuid need olid niivõrd purustatud, et alles paar aastat hiljem saadi neist kahemootoriga lennuk FF 1.

Jaanuarikuul 1919. a. taandumisel venelased jätsid maha Narva juurde ühe lennuki. Viimase kasutamiseks Lennupoolroodu 1. lennurühm saadeti 24. jaanuaril Narva. Selgus, et lennuk oli Prantsuse päritoluga luurelennuk „Henri Farman 30“ ja täiesti lennukorras.

30. jaanuaril lendurlipnik H a a s ja aviomotorist K e l k sooritasid lennukil proovilennu, milline oli esimene lend esimesel Eesti kaitsevæe lennukil. Proovilennul lennuk osutus kõlvulikuks ja temaga võidi asuda lahingülesannete täitmisele.

15. veebruaril teostati esimene lahinglend. Lennu sooritasid lendurlipnik H a a s ja lendurvaatleja lipnik T i l l o, ülesandega vaenlase seisukohti pommitada ja lendlehti pilduda Dubrovkas, Kobõljakis ja Komarovkas. Mainitud kohtadesse pilluti kokku 2 kahekümneviienaelast ja 5 viienaelast pommi, tulistati kuulipildujast vaenlase seisukohti ja pilluti alla hulk lendlehti.

Rohkem enam ei olnud võimalik teha kord lende korraldada, sest lennuki paagis olev bensiin lõppes otsa ja meil omal bensiini ei olnud. Samal ajal aga vaenlane avaldas tugevat survet Narva rindel. Et tagada lennuki julgeolekut, võeti lennuk koost lahti ja transporteeriti raudteel Tallinna, kus uuesti kokku pandi.

Sellejärel õnnestus ka bensiini muretseada, alguses vähesel määral rekvireeri-

mise teel ja hiljem Inglismaalt, mis võimaldas jälle lende korraldama hakata.

13. juunil lennati Elisavetino jaama lendlehti pilduma ja luuret toimetama, kuid õhtuse pimeduse ja udu tõttu jäi ülesanne täitmata. 17. ja 18. juunil käidi luuret toimetamas ja lendlehti pildumas Oranjenbaumi suunas. Esimesel lennul jäi ülesanne paksu pilvituse tõttu täitmata. Teisel lennul pilluti alla mitutuhat lendlehte ja avastati merel, kirdepool Kronstadi, kaks vaenlase sõjalaeva. 20. juunil

Pihkva ja Moglino rajoonis avastati vaenlase jalaväerood Gerasino külas ja kergepatarei Opaunas, voor Hruleva ja Matšiga vahel ning voor ja 2 kerget suurtükki Võdra ja Sorokina vahel. Võdrast tulistati lennukit 4—5 kuulipildujast. 30. augustil, toimetades luuret Irboska rajoonis, lennukit tuilstati püssidest vaenlase jalaväeosa poolt Gerasino küla ligidal.

1. septembril 1. lennurühma täiendati ja vormeeriti ümber diviisi lennuväesalgaks nr. 1.

Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. ohvitserid. Keskel istub divisjoni ülem kolonelleitnant K. Haas (paremalt neljas).

pilluti lendlehti ja toimetati luuret Gatlšina suunas.

Juuni lõpul tuli vägede ülemjuhatajalt korraldus anda üle üks lennuk Loode Armeele, kuna 1. lennurühmal oli kasutada kaks lennukit.

4. juulil lennuk „Farman 30“ anti üle Loode Armee lendurile leitnant Bergerstraesserile, kes 6. juulil 1. lennurühma aerodroomilt startides lennuki puruks ajas.

28. juulil 1. lennurühm, koosseisus üks lennuk, viidi üle lõunarindele, kus hakati intensiivselt õhuluuret ja pommitamisi korraldama.

17. ja 18. augustil käidi Ostrovi raudteejaama ja silda pommitamas. Teisel pommituslennul üks pommidest sattus linnas oleva vaenlase voori keskele ja sünnitas nähtavasti suurt kahju.

27. augustil, toimetades luuret Kuvtsova, Pentihova ja Vaškova külade ümbruses, avastati vaenlase voor Smolenskoje järve juures. 29. augustil luurel Irboska, Võdra,

Diviisi lennuväesalk nr. 1 jatkas lahinglendude teostamist.

4. septembril luurelennul Irboska, Pihkva suunas tehti kindlaks, et vaenlasel oli käsil meie vägede poolt purustatud Pihkva Olgino raudteesilla parandamine. Selle takistamiseks pommitati järgmisel päeval mainitud silda ja ühtlasi avastati vaenlase soomusrong Pihkva jaamas. Soomusrongilt tulistati suurtükkidest lennukit. Hiljem käidi Pihkvas lendlehti pildumas ja luurati vaenlase sildade ehitusi Velikaja jõel.

Septembri lõpul ja oktoobri algul teostati rida luurelende Irboska kindlustatud rajooni, kus peamiselt luurati vaenlase kindlustustöid ja tegevust rindel ning lähemas seljataguses.

6. novembril toimetati luuret Velikaja jõe rajoonis. Mainitud lennul avastati vaenlase vastehitatud kaevikud Moglino ja Nejelova vahel ning üks liin jooksukraave Solotuha ja Bjabinkina külade vahel.

Vabadussõja kestel sooritati üldse 24 lahinglendu. Esimesed 6 lendu teostati Narva rindel lendurlipnik Haasi ja lendurvaatleja lipnik Tillo poolt meie esimesel lennukil „Farman 30“, milline peale Loode Armeele üleandmist otsa sai. Pärast seda kasutati Narva all Landesväärilt ära võetud lennukit „DFW 4“. Viimasega sooritati lõunarindel 16 lahinglendu lendurlipnik Haasi ja lendurvaatleja al.-leitnant Schultzi poolt. Kaks luurelendu teostati Inglismaalt ostetud lennukil „BE2E“ lendurohvitseri-asetäitja Damm ja len-

1. juulil 1930. a. Lennuväerügement likvideeriti ja eskadrillist nr.1 vormeeriti üksik lennuväedivisjon nr. 1. Divisjoni ülemaks määrati kolonelleitnant Haas, kes ka praegu on samal kohal. Vabadussõjas juhtis tema 1. lennurühma ja diviisi lennuväesalka nr. 1.

Pärast Vabadussõda on meie lennuväge alaliselt arendatud nii materjalosa kui ka isiklise koosseisu poolest. Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. moodustamisel divisjon sai oma koosseisu täienduseks peamiselt Lennukoolist tulnud noori lendureid, keda

Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. ülejateenijad.

durvaatleja lipnik Bergmanni poolt. Novembris 1919. a. diviisi lennuväesalk nr. 1 sai juurde veel ühe Inglismaalt ostetud lennuki „DH9“, kuid see enam lahinglendudest osa ei võtnud.

Peale Vabadussõda, märtsikuul 1920. a., diviisi lennuväesalk nr. 1 asus Tartu, kus hakati õppetegevust korraldama.

1. augustil 1920. a. meie lennuväeüksustest moodustati üks lennurood asukohaga Tallinnas. Ühenduses sellega diviisi lennuväesalk nr. 1 viidi Tallinna, kus liideti mõnede teiste üksustega ja vormeeriti Lennuroodu maalennurühmaks.

1. juunil 1921. a. Lennurood vormeeriti ümber Lennuväeks ja selle koosseisus Lennuroodu maalennurühmast moodustati Maalennusalk.

15. veebruaril 1924. a. laiendati lennuväge ja vormeeriti ümber Lennuväerügemendiks. Maalennusalgast vormeeriti Lennuväerügemendi eskadrill nr. 2.

1. aprillil 1927. a. Eskadrill nr. 2 nimetati ümber Eskadrilliks nr. 1 ja 14. jaanuaril 1928. a. Eskadrill nr. 1 asus Rakverre.

oli vaja edasi arendada lahinglendureiks. See asjaolu määras ka edaspidise väljaõppe iseloomu ja suuna. Peamist rõhku pandi lahingulisele väljaõppele nii lennutehniliselt kui ka taktikaliselt. Sooritati harjutusi lennuki juhtimise oskuse viimistlemiseks ja täideti lennuväe taktikalisi ülesandeid ning koostööd teiste väeliikidega.

Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1. viieteistkümneaastase tegevuse kestel on divisjoni koosseisust teenistusekohuste täitmisel langenud lendurid: kapten Orav, leitnant Alev ja veltveebel Kahm ning eralennukil on langenud vabadussõjaaegne lendurvaatleja nooremleitnant Tillo.

Kaasteenijate hinges püsib neist kustumatu mälestus.

Üsrik lennuväedivisjon nr. 1 võib oma viieteistkümneaastasele tegevusele rahuldustundega tagasi vaadata. Ta on jõudmööda kaasa aidanud meie kodumaa vabastamiseks ja kättevõidetud iseseisvuse kindlustamiseks. Samas suunas ja samas vaimus tahab divisjon ka tulevikus oma vastutusrikast tegevust jätkata.

Kindral J. Tõrvandi juubelist.

Möödunud reede õhtul oli ohvitseride kasiinos Kaitsevägede staabi ülema kindral J. Tõrvandi austamine tema 50. aasta sünnipäeva puhul. Banketist võttis osa 187 isikut, peamiselt kaitsevälased, eesotsas Kamini kindral P. Lilliga. Külalisi oli sõitnud ka väljastpoolt Tallinnat — diviisiülemaid ja teisi ohvitseri. Ainukese daamina võttis banketist osa pr. Tõrvand. Külaliste seas oli ka vabadussõjasegne ülemjuhataja kindral J. Laidoner. Juubilar austamisest võtsid osa ka rohkesti Tallinnas akkrediteeritud välismaa sõjaväeatašheid. Samuti oli ilmunud osa meie kv. esindajaid välismailt. Koosviibimine oli südamlük. Juubilar tervitasid Kamin kaitseväe ja kaitseväe nimel ja teiste organisatsioonide esindajaid, milledega juubilar on lähemas kontaktis. Eriti rohkesti oli tulnud tervitusi telegraafiteel küll sise- ja välismaalt. Juubilar tänas kõiki õnnesoovide eest, andes lühikese ülevaate oma möödunud tööst ja heitis pilku tuleviku töö kavasse.

Juubilarile annetati sünnipäeva puhul rohkesti väärtuslikke kingitusi. Õige rohkesti saadeti lilli.

Kindral J. Tõrvand nooruses.

(Kooliõpilasena, raudteeametnikuna, kadetina ja nooremeitnandina.)

Kotkaristi kavalerid. 28. nov. s. a. annetati kindralmajoritele J. Tõrvandile ja H. Kurvitsale I klassi Kotkarist.

Reserv-kv.-am. Aleksander Jürvetson 50-aastane.

30 aastat seltskonnatööd ja üle paarikümne ajakirjanduslikku.

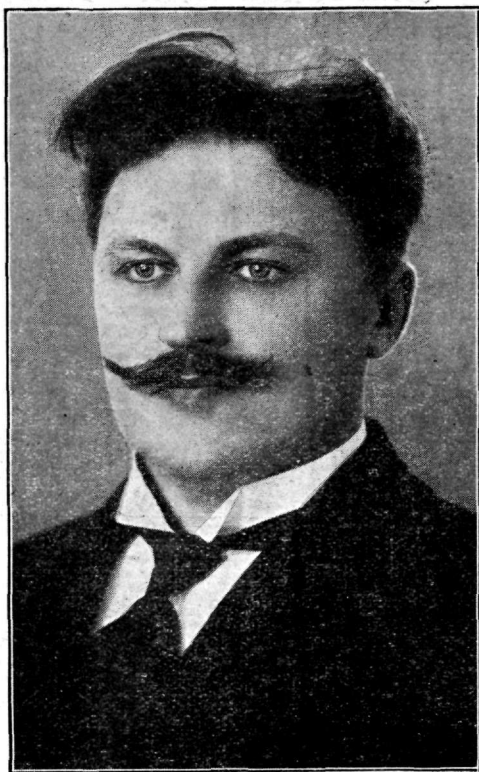
Pühapäeval, 19. nov. s. a. pühitses „Vaba Maa“ Pärnu väljaande toimetaja ja „Endla“ teatri komisjoni esimees Aleksander Jürvetson oma 30-aastast seltskonnategevuse juubelit ja 50-aastast sünnipäeva.

Aleksander Jürvetson sündis 30. okt. (vana kal. järele 17. okt.) 1883. a. Pärnumaal, Tori vallas Kase külas Harjakse talu perepojana.

Hariduse sai Jürvetson esmalt Tori „Randivälja“ vallakoolis, hiljem „Selja“ koolis. Vallakoolist siirdub kihelkonnakooli ja sealt Sindi pedagoogiumi, kus noor Jürvetson tahab ennast ettevalmistada õpetaja kutsele. Pedagoogiumi lõpetades, kuulab Jürvetson Pärnu linnakooli juu-

res kooliõpetajate kursusi. Kursustel ülesnäidatud teadmiste ja koolitöö tulemuste põhjal tunnustatakse ta kihelkonna ja linna kooliõpetaja kutse vääriliseks. Eneseharimistööd jätkab ta intensiivselt ka edaspidi.

Maaõpetajate teenib Jürvetson vene väeosade kantseleides. Hoolsuse eest saab ta mitmete aumärkide saamiseks ülemusele ette pandud, kuid revolutsioon ja sellele järgnev väeosade lagunemine takistab ettepanekute täideviimise. Vene vägedest siirdub Jürvetson Läti polku ja sealt asutatavasse 1. Eesti polku, kus ta algul kirjutajana, hiljem asjaajajana teenib. Siin näitab ta tähelepanuväärivaid teeneid polgu vormeeri-

Res.-kv.-am. Aleksander Jürvetson.

misel ja enamuse vastases propagandas sõdurite keskel. Polgu ohvitseride koosolekul, millel Jürvetson südilt sõdib selle poolt, et polk korralageduste tekitajate küüsi ei langeks ja et ohvitseride valimised läbi saaks viidud, pääsevad võidule Jürvetsoni mõtted ja ettepanekud.

Vabadussõjas on Jürvetson 6. polgus, siis tagavarapataljoni majandusülemaks ja hiljem 3. diviisi intendantiks. Intendantina Jürvetson jäädvustab oma nime ilusate tähtedega diviisi ajalukku. Dokumentaalselt märgivad seda diviisiülem kindral Pödder ja teised kõrgemad väeülemad meie vabadusvõitluses. Päevakäsus 8. augustist nr. 207 avaldab 3. diviisi ülem Jürvetsoni kohta järgmist:

„Terve Vabadussõja kestvuseaja teenis s. am. Jürvetson, esiteks 6-das polgus ajateenijana, selle järele majandusülemana tagavarapataljonis ja aug. kuul 1919. a. võttis am. Jürvetson diviisi intendantide valitsuse vastu. Diviisi intendantide valitsuse vastuvõtmine sündis väga rasketes tingimustes. Endise intendantide kapten Bachmanni poolt oli see nii tähtis asutus sattunud täielisele korraldusele. Lühikese ajaga, septembri- ja oktoobrikuude jooksul, on ametnik Jürvetsonil korda läinud oma järelandmata püsivuse ja energia tõttu intendantide valitsuses täielist korda ja lule seada ja väeosade varustamist korraldada.

Väeosade varustamine oli sel ajal ütlemlata raske, diviisi osad opereerisid esite Bolovsky all, pärast jõuluid Narva frondil, mis intendantide valitsusest, kes temast mitteararippuvate põhjuste pärast endiselt Viljandisse pidi jääma, mitte vähem kui 200 versta kaugel seisis. Ainult intendantide tahtejõu ja vilumuse tõttu saadi kõikidest takistustest diviisi varustamise mõttes üle.

Nüüd, kus ametnik Jürvetson teenistusest lahkumise puhul intendantide valitsuse kõige varanduse ja asjaajamisega ilma puudujääkide ja väärnähusteta üle on annud, võib ta kerge südamega lahkuda teenistusest teadmise, et ta isamaa vastu oma kohused on täitnud. Loen oma kohuseks ametnik Jürvetsonile tema lahkumise puhul terve tema teenistusaja eest asjaaja kohal 6-as polgus, majandusülemal kohal tagavarapataljonis ja diviisi intendantide kohal avaldada teenistuse nimel isamaa kasuks tehtud tööd eest Vabadussõja ajal oma sügavat tänu. Ühtlasi pean ka oma tõsist kahjatsust avaldama am. Jürvetsoni lahkumise puhul ja soovin temale kaasa niisamasugust edu ja kordaminekut ka eraelus ja ettevõtetes.“

Eesti maleva hälli — veneaegse 1. polgu ülem kindral Tõnisson iseloomustab Jürvetsoni oma atestatsiooniga muuseumis järgmise joonega:

„Jürvetson on äärmiselt korralik inimene ja ideaalne polgu majanduse tegelane.“

Teenete eest Vabadussõjas on saanud autasu rahas ja õiguse normaaltalu saamiseks ning vabadusristi.

A. Jürvetson on ühtlasi 6. polgu juhatuse liige, linnavolinik ja keskerakonna Pärnumaa komitee esimees ning töötab kaasa veel mitmel ja mitmel teisel alal. Soovime tisedale eestimehele veel palju töörikkaid päevi.

Taktika alalt.

Taktikaline ülesanne nr. 2.

Täiendav olukord g-ala lahendamiseks. *)

III/9. osade asudes kallaletungi lähtealusele (v. „Sõdur“ 27/28 s. a.) roheliste patareid kandis üle oma tule pataljoni parima tiiva kompaniteele.

Kell 1050 teatab kompül 2 telefoniteel, et vastane gaasitab suurtükitelega L u t s u taludest 300 m kagus oleva metsatuka lõunaserva, kus kompani vasakpoolse esijärgurühma osad asuvad. Gaasi iseloomu selgitatakse.

*) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 6, lk. 179.

Kell 1055 kompül 2 täiendab oma eelmist telefonikõnet teatega, et L u t s u metstatuka gaasitamisel on tegemist mingi pikaldaselt mõjuva, lõhnata gaasiga, mille iseloomu on raske kindlaks määrata.

Kell 1100 teatab kompül 1, et vastase patarei on avanud suurükitule gaasilaske-moonaga kompani kallaletungi lähtealusele L o o d i järve lõunakaldal oleva võsa piirkonnas. Gaas mõjub teravalt silmadele ja hingamiselditele.

Ilm on päikesepaisteline ja soe, tuul on pöördunud kagusse ja puhub 2 m/sek. kiirusega.

Lahendada:

- 1) kompül 1 ja 2 tegevus gaasikaitse alal,
- 2) gaasikaitse korraldamine III/9. kal-laletungil.

Meie ohvitserkonna seltskondlikust läbikäimisest.*)

Käesoleva aasta „Sõduris“ nr. 44 ühenduses V. O. K. avaballiga on tõstetud küsimus: millega tuleb seletada meie ohvitserkonna noorema generatsiooni tagasihoidlikkust seltskondlikus läbikäimises. Eriti väärt on seda küsimust siinkohas puudutada, kuna tähendatud tagasihoidlikkus tuleb esile iseäranis teravalt ohvitserkonna sisemises, s. o. keskkogu ja väeosade kogude elus. Ei saa kinnitada, et ohvitserkond — isegi kõige noorem — oleks liiga passiivne seltskondlikus läbikäimises väljaspool kogude elu. Meie seltskonnas on lugupidamine ohvitseri vastu viimastel aegadel tublisti tõusnud; ohvitserid võtavad elavalt osa seltskondliku elu igasugustest avaldustest, nagu pidud, spordiala, laul, ühiskondlikud ettevõtted, seltsid jne. See näitab, et meie ohvitser oma iseloomu poolest ei ole kaugeltki passiivne, huvivaene ega tagasihoidlik, nagu seda püütakse mõnikord seletada, kui kõne alla tuleb nooremate ohvitseride seltskondlik elu. Kui siiski kõneldatakse meil noorte ohvitseride loidusest seltskondliku läbikäimise alal just keskkogu ja väeosade kogude elus, s. o. miljões, kus nad peaksid loomulikult eriti aktiivsed olema, siis tuleb selle nähtuse põhjusi otsida mujalt.

Kui nooremad ohvitserid keskkogu ballidel ja pidudel on tagasihoidlikud, siis tuleb see kõige pealt sellest, et neid käib seal vähe. „Üks mees väljal ei ole sõjamees“, ütleb vene rahvasõna ja kahe-kolme leitnandi eriline agarus kindralite, kolonelide ja kõrgete aukülaliste hulgas hakkab kohe piinlikult silma. Et aga nooremaid ohvitseri keskkogu pidudel käib vähe, selleks on põhjusi palju.

Mõni aasta tagasi oli olukord seesugune, et nooremad ohvitserid suurematele ballidele üldse ei pääsenudki, kuna kutseid näit. Va-

bariigi aastapäeva ballile saadeti väeosadesse vaid paar-kolm tükki. Vabariigi aastapäev on peaaesjalikult kaitseväe, ühtlasi ka ohvitserkonna püha ja oleks loomulik ning kasvatuslikult otstarbekohane, et just nooremad ohvitserid hra Kaitseministri poolt korraldataval ballil mängiksid kui päevakangelased korraldavat osa, mis oleks ballile kahtlemata toonud elevust juurde. Noorem ohvitser jäeti aga ukse taha ja see tekitas tol ajal alati pahameelt ja võõrutas ohvitseri ja nende daame keskkogust eemale. Siin lasti mööda võimalus luua traditsiooni just nooremale ohvitserkonnale ja seda on nüüd raske parandada. Nüüd võimaldatakse pääsemist ballidele küll kõigile ohvitseridele, kes aga soovib — kuid soovijaid on vähe, eriti noorte hulgast.

Teiseks suuremaks takistavaks põhjuseks on kahtlemata kartus liigsete kulude ees. Keskkogu pidudel alaliselt valitseva „laudkonna“ süsteemi juures on nooremal ohvitseril võimatu tantsule paluda daame, ilma et ta ühest või teisest laudkonnast ise oma rahaga osa võtaks. Igaüks aga teab, mis tähendab Keskkogu kasiinos ühe õhtu jooksul kaasa teha laudkonna. Võib olla avaldab tema daam soovi juua klaas veini või pits konjakit, siis peab tema sunniviisil tellima liitrilise pudeli, — klaasiviisi temale seda ei anta. Suurest pudelist tuleb aga ka teisi kostitada või vägisi lasta seda enesel ära juua, kuni pea aurab. Kulu aga tõuseb kiiresti. Naisemehel on ehk kergem, — tema võib oma abikaasa edevust taltsutada ja piirduda tassi tee ja koogiga; kuid selleks peab ta istuma koridori või minema kolmandale korrale. Võib ta muidugi jääda ka tantsusaali, kuid kaua sa seal ikka kahekesi istud, kui teised kõik omaette laudades! Kas

*) Avaldatakse mõttevahetuse korras. Toim.

ei oleks võimalik mõnikordki loobuda nendest igavatest istumistest karbonadi ja sekseri taga ja lasta publikut saadides rohkem liiskuda. Kas ei saaks tavalise kõrtsipuhveti ja leti asemel korraldada midagi baari taolist, kus püsti „jalapeal“ saaks oma daamiga juua klaas veini, cocktaili või bowlet ja siis jälle minna? Puhvetis võiks ehk jääda vaid paar lauda erakorraliselt nendele, kes kuidagi ei suuda olla söömata need mõned tunnid, mis veedeldud ballil. Baari süsteemi juures on kulu väiksem ja tantsu ning elavust ja läbikäimist kindlasti rohkem.

Ei ole tähtsusetat noorele abielus ohvitserile ka see luksus, mis iseloomulik keskkogu ballidele ilmuvate daamide toalettidele. Kui seda luksust ei saa keelata auvõõrastele, siis omad vanemad daamid võiksid siin asja palju parandada. Ei pruugi kunagi seda rõhutada, isegi juttu sellest teha, kui keegi daam ilmub ballile lihtsamas odavamas kleidis, või teistkolmandat korda samas kleidis, mis meie daamidele nii vastumeelt näib olema. Sellevastu kihutatakse aga üksteist ületrumpamisele sellega, et lastakse meie kollases ajakirjanduses nimepidi ühte ja teist toaletti kiita, ennast pildistada jne. Noor ohvitser, kelle abikaasal vähegi naiselikkust, on sunnitud ka temale seda andma, või ta jääb vastasel korral peole minemata. Jõukus on tegur, mis paneb inimese seltskonnas liikuma ja mille ümber ka seltskond meeleldi liigub. On seltskonna nõudmised liiga kõrged, et neid suudaks täita ohvitser oma väikese sissetuleku juures, siis jäävad läbikäimised temast eemale.

On tõsi, et koosviibimiste tujutuse üheks põhjuseks on istumine laudkondade viisi kinniselt omaette, ilma et tehakse tegemist ka väljaspool oma laudkonda. Viimane võib aga aset leida ja elavust anda, kui pidul viibijad üksteist tunnevad; vastasel korral võib see sündida vaid sarnases seltskonnas, kus niihästi nooremad kui ka vanemad härrad on igakülgselt galantsed. Kui noorem ohvitser hoiab end vanemast ja tema külalistest eemale, siis sageli on selle põhjuseks vanema ohvitseri juba väeosa kogus väljakujunenud passiivsus suhete arendamisel noorematega. Tean väeosaülemaid, kes väeosa o. k. koosviibimistele ei pea kunagi tarvilikuks ilmuda; ainult suuremate sündmuste puhul on neid näha keskkogus. Ja tagajärg on, et näit. Tallinnas ühes liitekogus sarnase väeosa ülema nooremaid ohvitseri samuti pole enam koosviibimistel näha; loomulikult jääb ka nende seltskondlik kasvatus soiku. Teatud separatism suhetes vanemate ja nooremate

vahel võib muidugi teatud piirini olla, kuid halba ei tee ka, kui vanem ohvitser mõnikord ka kõige noorematega sõbralikult juttu vestleks, nendega lauas istuks jne. Vastasel korral võõrutab ta nooremad enesest ära. Seda sama peab ütleva ka nooremate abieluliste ohvitseride kohta. Kas võib iga vanem ohvitser, näit, väeosa ülem, ütelda enese kohta, et ta tunneb isiklikult kõiki oma alluvate ohvitseride abikaasasid? Vähe seda. — Olen ise sagedasti tunnistajaks olnud, et näit. teatris, pidudel, kino-ooteruumis ja teistes avalikes kohtis vanem ohvitser ei tee suuremat väljagi, kui ilmub sinnasamasse juhuslikult noorema ohvitseri abikaasa, olgugi juba varemalt tuttav; hea veel, kui tervitabki. Kas on igal vanemal ohvitseril viisiks kas või paar sõna vestelda kõigi nende alluvate ohvitseride abikaasadega, kes viibivad peol, vähemalt neid kättpidi tervitada? Kas läheb vanem ohvitser selle daamile vastu, kui viimane juhuslikult on astunud sisse klubiruumi, kas tõuseb püsti? Kõik see on võib olla galantsuse äärmused, kuid noored daamid on sarnaste asjade suhtes väga tundelikud ja mõjutavad kahtlemata ka oma abikaasasid.

Eriti palju tänuväärt abi nooremate ohvitseride seltskondliku läbikäimise ja kasvatusel peaks lootama meie vanemate ohvitseride abikaasadel. Nende lahkusest, peenest taktitundest, ettevaatlikkusest oleneb õige palju. Meie vanemad daamid ei loe aga sagedasti selles suhtes endid seotud olema mingisuguste kohustustega. Vastuoksa, tuleb ette sagedaid juhtumisi, kus vanema daami käitumine nooremate ohvitseride ja nende abikaasade suhtes üldist head vahekorda ja tuju otse rikub. Olin ise pealtnägijaks ühe teise ohvitseriga, kuidas ühe rügemendi ülema abikaasale tänaval selle rügemendi ülem tahtis esitada ühe oma ohvitseri abikaasat ja kuidas see rügemendiülema proua temale väljasirutatud käe peale kanna pealt selja pööras ja läks. Hiljem selgus, et proua üldse ei sallivat, kui tema abikaasa kõrvale satub teine daam. Kuid rügemendi rohke arvulisele ohvitseride ja nende abikaasade perele mõjub sarnane käitumine masendavalt. Kirjeldatud üksik juhus on muidugi harukordne oma teravuse poolest, kuid umbes analoogilistest ja ka teissugustest asjadest kuuldu üsna tihti siit ja sealt.

Vanemad ohvitserid ja nende abikaasad peaksid üldiselt rohkem tähelepanu pühendama oma alluvate nooremate ohvitseride seltskondlikule läbikäimisele, sest nende eeskujust ja taktist oleneb, kas väeosas O. K. liikmete vahel areneb normaalne, elav ja sõbralik usaldav vahekord või mitte. Vas-

tasel korral ei tule imestada, kui noorem ohvitser kardab vanemale daamile või tema tütrele juurde tulla, kuna tema arvamise järele see nendele ei meeldi.

Balli või peo algus on alati kohmekas ja tujuta. Tuju ei tule iseenesest, vaid seda luuakse ühel või teisel teel koosviibimise kestvusel, mis võtab ükskord rohkem, teinekord vähem aega. Piinliku tujutuse maskeerimiseks ei maksa alustada kohe tantsuga, vaid lastagu orkestril mängida paar kontsertpala, või esinetagu mõne ettekandega solistide ja osava konferendi kaudu, et publikut köita ja meeleolu luua.

Et nooremad ohvitserid ei tantsi, tuleb osalt sellest, et nemad ei oska hästi tantsida. Jutuajamine daamiga, eriti võõraga, nõuab suurt osavust ja suurem osa kavalere sellega hakkama ei saa; kui veel tants ka ei lähe lodusasti, siis on karta daami pahaks panemist, kui mitte rohkem. Nooremad oh-

vitserid peaksid küll tantsuoskusele rohkem tähelepanu pöörama, kuna see seltskondliku läbikäimise alal on tarvilik. Seda peaksid õhutama väeosäülemad ja O. Kogu juhatused.

Nooremad ohvitserid oma seltskondlikus läbikäimises on jäetud liiga isoleerituks. Väeosäülemad, vanemad ohvitserid peaksid rohkem huvi tundma nende seltskondliku kasvatuse, heade kommete ja väljaastumise oskuse vastu, oma eeskuju ja delikaatsusega arendades nende peent tooni, galantsust, taktitunnet ja aktiivsust seltskondlikus läbikäimises. Perekondlikes suhetes rohkem lähkust, õrnust ja ettevaatust, kuna eksisamme selles vallas on eriti vaevaline parandada. On see olemas, siis andkem koosviibimistele enam liikuvust ja mugavust võimalikult vähe hese söömise ja kokkuhoidliku joomisega. Need on minu arvates tähtsamaid eeldusi ohvitserkonna noorema generatsiooni seltskondliku tuju ja aktiivsuse tõstmiseks. J.

Tagavaraväe allohvitseride vabatahtlik õppetöö ja selle hindamine Prantsusmaal.

Hinnates tagavaraväelaste tähtsust sõjakorral ütleb kindral Niessel, et prantsuse mobiliseeritud armee on väärt nii palju kui väärt on reservid. Sellepärast on reservide ajakohane ettevalmistamine üheks põlevamaks küsimuseks prantsuse kaitseväes ja kõigis riigikaitse korraldamisest huvitatud ringkondades.

Sõjaametkonna poolt toimepandavad perioodilised kordamisõppused võetakse ette liiga harva; õppuseid sagedamini korraldada ei võimalda aga riigi rahanduslik seisukord. Teisest küljest aga aastase sundaja teenimise kestel saadud teadmised võivad kustuda väga kiirelt, kui ei hoolitseta nende alalhoiu eest ja ei laiendata neid pideva töö läbi. Paratamatult tekkis väljapääsuna sellest olukorrast tarvidus rakendada ka tagavaraväe allohvitseride täiendavale tööle väljaspool ametlikke õppeperioode, nii nagu see seni toimus tagavaraväe ohvitseride suhtes.

Küsimus on enam-vähem rahuldavalt lahendatud tagavaraväe allohvitseride täienduskoolide abil, millistest osavõtt on vabatahtlik.

Tagavaraväe ohvitseride koole tuntis Prantsusmaal juba enne Maailmasõda. Kuid erilist hoogu võttis nende asutamine viimastel aastatel ühenduses reservide ette-

valmistamise küsimuse esiplaanile nihkumisega. Rööbiti kasvas ka koolide õpilaste arv, ulatudes 1932. a. 39.000 ohvitserini, kes aasta jooksul vähemalt 12 korral olid osa võtnud õppetööst (assidus).

Tagavaraväe allohvitseride teadmiste ja oskuste värskendamine ja täiendamine toimus 1927. aastani peaaegu eranditult kordamisõppustel. Alles 1927. a. alates alustasid spontaanselt siin ja seal eraviisil tegevust tagavaraväe allohvitseride täienduskoolide aktiiv- ja reservohvitseride algatusel ja juhtimisel. Nende arv kasvas aasta-aastalt.

Tagavaraväe ohvitseride rahvusliku liidu kongressidel avaldatud soovide järelkajana sai see organiseerimistö 1930. a. ametliku ilme: sõjaminister andis korralduse avada igalpool täienduskoolid. Esimene aasta, 1930—1931, oli katsetamise astmeks. Järgmisel, 1931.—1932. aastal oli juba 1692 kooli, millistes õpilastena oli registreeritud 43.480 allohvitseri, neist 16.766 kvalifikatsiooniga „assidu“ (12 korda aastas õppetööst osa võtnud). Tähtsam osa instruktoreid on neis koolis tagavaraväe ohvitserid, kes sel moel juba rahu ajal aitavad teostada kaadrite ühte sulamist, mis nii tarvilik sõjaajal.

Nagu juba tähendatud, on osavõtt neist täienduskoolidest vabatahtlik. Selleks, et õppetööle anda suuremat kaalu, kuid ka selleks, et anda mingit kompensatsiooni virkadele õppetööst osavõtjatele, pandi 1931. a. suvel tagavaraväe ohvitseride kohta maksma määrus, millise põhjal teatud vabatahtlikkude kohustuste täitmist hinnatakse erilise punktide süsteemi järgi. Tänavu laiendati see hindamisviis ka tagavaraväe allohvitseride peale. Hinnangu punktid moodustavad ühe elemendi allohvitseri üldvõimete hindamisel; neid arvestatakse kandidaatide ja võistlejate niimestikkude koostamisel auastmes ülendamiseks või Auleegioni ja sõjaväemedali saamiseks.

Punktid arvestatakse järgmiselt:

a) Tagavaraväe allohvitseride täienduskoolidesse kuuluvuse puhul annab osavõtt vähem. 12 õppusest aastas — 10 p.
 „ 15 „ — 15 „
 „ 18 „ — 20 „

Kiituste ja tänuavalduste puhul väeosa või asutise käsikirjas, sõjainistri isiklikus õnnitluskirjas või „Bulletin officiell“ määratakse 2—10 lisapunkti.

b) Tagavaraväe allohvitseridele, kes teotsevad instruktoritena sõjaväelist ettevalmistust taotlevates seltsides, noteeritakse 10—20 punkti vastavalt nende töö tähtsusele ja saavutatud tagajärjile. Tingimuseks on, et olnuks aasta jooksul võtnud osa vähemalt 20-st õppusest.

30 punkti võrduvad ühele vanusekraadile (annuité); 15—29 punkti — ½ vanusekraadile. Punktide ümberarvestamisest saadud vanusekraadid võetakse arvesse Auleegioni või sõjaväe medali saamiseks esitamise puhul (Auleegioni rüütliristi saamine eeldab tagavaraväe allohvitseridelt 40 vanusekraadi).

Sõjalise ettevalmistuse ja tagavaraväe ohvitseride õpetamise juhatajad ringkondades määravad igal aastal 1. oktoobriks tagavaraväe allohvitseridele punktid möödunud õppeaasta eest. Andmed määratud punktide kohta saadetakse aastaste aruannete juures edasi mobilisatsiooni ametitele, kus nad sisse kantakse asjaomaste matrikliraamatuisse. LEX.

„Sõduri“ toimetis müüb kuni tagavara jätkub

Jalaväe määrustik I osa

1926. aasta väljaanne

hinnaga à 10 senti.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

LA REVUE D'INFANTERIE,

nr. 489 — 1. juunil 1933.

Soomuse läbistamisvõimest (kindral Chaléat).

Sakslaselt ins. Gerlich'ilt leiutatud soomustlähbistav püss on sõjaajakirjanduses juba pikemat aega vaielusobjektiks. Gerlich'i püssi võime leiduri tõendusel onelene kuuli suurest algkiirusest (kuni 1500 m/sek.) ja kuuli erilisest vormist.

Autoriteetsed ballistikud esireas saksa kindral Rohne'ga näitavad arvetluste abil, et Gerlich'i leiutis on bluff. Kindral Chaléat, püüdes olla erapooletu kõrvalvaataja, õpetatud ballistikuna annab siiski õiguse kindral Rohne'le. Vahepeal ins. Gerlich on siirdunud Põhja-Ameerika Ühendriikidesse ja katsetab oma imepüssi viimast mudelit „Ultra“ Aberdeeni laagris. Army Ordinance'i käesoleva aasta algusnumbrites tuuakse Gerlich'ilt artikkel, milles ta uuesti lükkab tagasi õpetatud ballistikute vastuväited ja demonstreerib sõnas ning pildis oma püssi „Ultra“ soomuse läbistamise võimet, mis saadud katsetel. Lähedatel distantsidel püss „Ultra“ ja erikuuliga on läbistatud kuni 19 mm kõrge kvaliteediga terasplaat. Ins. Gerlich ise loeb normaalseks, et püss „Ultra“ läbistab lähedatel distantsidel 30—40° all 16 mm paksuse kõige paremast terasest plaadi.

Kindral Chaléat, refereerides ins. Gerlich'i artiklit, märgib ära, et autor ei avalda „Ultra“ kohta kõiki ballistikute tarvilikke andmeid, nimelt: 1) on antud: kaliiber 7 mm, kuuli kaal 8,15 gr, algkiirus 1358 m/sek., 2) on jäetud avdamata: padrunis oleva lõhkeaine kaal, maksimumrõhumist sm², püssi kaal, püssi totaalpikkus, püssi raua pikkus, 500 ja 1000 m distantsil 10-lasulise seeria hajumise diameeter.

Kindral Chaléat toob ära P.-Ameerika Ühendriikide sõjaväe ballistiku major Vilhelm'i arvamuse insiner Gerlich'i püss „Ultra“ saavutiste suhtes. Major Vilhelm näitab, et „Ultra“ raua õõs on kooniline keskosas, mis võimaldab suurendada algkiirust. Gerlich'i imepüss praegusel kujul evivat veel palju omadusi, mis ei lase teda võtta kasutamisele sõjavägedes. Kuid idee on antud, püssi viimistlemine olevat võimalik ja seepärast Gerlich'i püss võib tulevikus teha revolutsiooni soomusvägede arengus. (Arvestades meie kaitseväge ainelisi võimeid, ootame erilise huviga portatiivset ja võimsat soomusmasinatevastast relva. Ke.)

Jalavägi kaittsel. Teine osa. Artikli algus „La Revue D'Inf.“ käesoleva mai numbris. Käsitletakse raamistatud rügemendi kaitset. Tuuakse divüli ja rüügüli olukorra analüüs, otsused ja käsud. Artikli väärtus seisab taktikaliste pisiasjade esiletoomises, millised lahingtoos ülitähtsad ja milliseid rahuaja õppetöös küllaldaselt tähele ei panda. Ke.

Sport.

6. novembril algasid garnisoni spordikomisjoni poolt korraldatavad poksi- ja maadluse kursused. Kursused peetakse „Sõdurite Kodu“ ruumides, kaks korda nädalas ning kahes gruppis. Poksi puhatab hra Matsov ja maadlust juhatab hra Kukk. Kursustest osavõtmine on võimaldatud kõikidele garnisoni kaitseväelastele.

Kursuste avamispäeval ilmusid harjutustele 130 poksiijat ja 83 maadlejat (mõned kursused võtavad osa mõlemal alal). Nendest on suurem osa algajad, kuid leidub ka tubli hulk neid, kellele need alad ei ole mitte võhivõõrad.

Osavõtjate rohke arv näitab, et poksi ja maadluse vastu tuntakse kaitseväes suurt huvi ning, et nende spordialade harrastamisele tuleb pöörata suuremat tähelepanu.

Garnisoni spordikomisjoni võistluste kalendris käesoleva talve esimesel poolel ettenähtud võistlused määrati järgmistele päevadele:

1) 9. ja 10. detsembril — vabamaadluse võistlused. Võistlused peetakse kuues kehakaalus ning toimuvad „Sõdurite Kodus“, algusega mõlemal päeval kell 1800.

2) algusega 11. detsembril — ohvitseride kogude vahelised võrk- ja korvpalli võistlused ning üleajateenijate kogude vahelised võrk- ja korvpallivõistlused;

3) 20. ja 21. jaanuaril — poksi võistlused. Võistlused peetakse „Sõdurite Kodus“.

3. novembril kutsuti kokku garnisoni spordikomisjoni algatusel väeosade esindajad spordiklubide asutamise ja väeosade spordipeo korraldamise küsimuste arutamiseks.

Koosolekul leiti, et spordiklubide asutamisele tuleb suhtuda tõsiselt, s. o. mitte võttes asja pealiskaudselt, ning et klubide asutamisel on mõtte siis, kui on loota, et asutatav spordiklubi suudab olla elujõuline ning haarab endasse terve väeosa, diviisi või garnisoni, kus spordiklubi asutatakse. Spordiklubide asutamine üksikute sportlaste koondamiseks ei ole soovitatav, sest see teeb asjale rohkem kahju kui kasu. Selliselt asutatud klubid ei suuda asendada praeguseid ohvitseride ja üleajateenijate kogude, väeosade, diviiside ja garnisonide spordikomisjone.

Lõpliku seisukoha võtmine spordiklubi asutamises lükati edasi, kuni väeosad suudavad võtta selles küsimuses oma lõpliku seisukoha.

Spordipeo korraldamises asuti seisukohale, et puht sportlike ettekannetega pidu, sellele vaatamata, et möödunud spordipidu oli ettekannete poolest väga huvitav, ei tõmba rahvast ettekannetele; suurem osa peolasi ilmuvad aga ettekannete lõpuks — tantsuks. Mõõdamines tehti ka etteheide väeosade juhtidele ja ohvitseridele nende suurema osa puudumises möödunud spordipeol.

M.

Tagavaraväe ohvitserid!

Tellige ja lugege

„Sõdurit“.

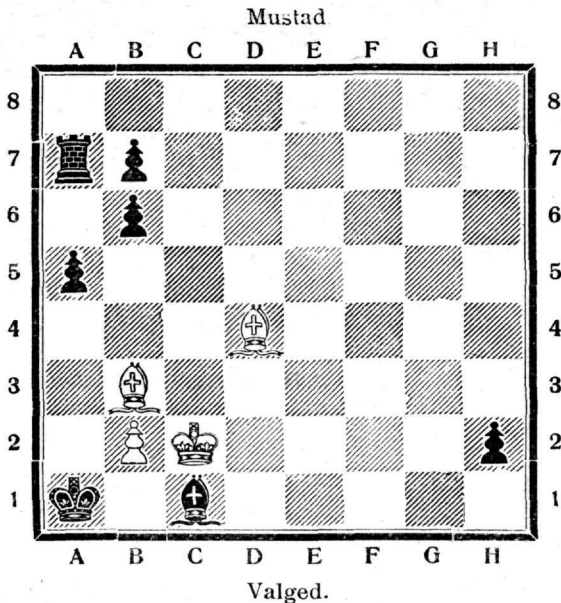
Male.

Toimetaja **A. Burmeister.**

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud **S. Schneider.**

Valged: Kc2, Ob3 ja d6, Eb2.

Mustad: Ka1, Va7, Oc1, Ea5, b6, b7 ja h2.

Valged algavad ja annavad matt viie käiguga.

A n a l ü ü s.

— „Olete härra leitnant?..“

— „Jah seda küll, kuid ütlege härra doktor, millest järeldate, et olen kaitsevälane?“

— „O... See on päris lihtne, tarvis ainult näha kaelal asuvaid vistrikuid armisid, et kindlaks teha Teie elukutse, auaste ja mundri kandmise kestvus!“

„SÕDUR“

tagavaraväe-ohvitseride häälekandjana

palub seksioone saata avaldamisele kuuluvad teated ja materjalid vahetult „SÕDURI“ toimetusele Tallinn, Toomkooli 7.

„SÕDURIT“ saab tellida Sõjaväe Majandusühisuse kauplustest ja igast postiasutusest. Värske „Sõdur“ on müügil igas SMÜ kaupluses.

„SÕDUR“ maksab 1. oktoobrist aasta lõpuni 1 kr. 50 senti ja aasta peale 6 krooni.

Ilmusid trükist Kaitseväge Staabi VI osakonna väljaandel:

Jalaväe relvade materjalosa IV

9 mm püstol-kuulipilduja (PK)

HIND 50 senti.

Traksmann — Lukas — Haber

Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele

HIND 2 kr. 50 s.

Müügil „Sõduri“ toimetuses, Tallinn Toomkooli 7.